

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
13/2017
1. apríl 2017

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

HISTORIK TOMÁŠ KLUBERT – ARMÁDA SLOVENSKÉHO ŠTÁTU Strana 4.

SPISOVATEĽSKÉ POVOLANIE SA ZO SLOVENSKA VYTRÁCA Strana 6.

KAM POVEDÚ MAĎARSKÉ NÁZVY NA SLOVENSKÝCH ŽELEZNICIACH? Strana 7.

POHRANIČNÉ LEKÁROVCE V MOCENSKÝCH ŠACHOCH Strana 8.

BAŤKO VAJANSKÝ SA TEŠIL VŠEOBECNEJ ÚCTE A UZNANIU Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Čoskoro to bude dvadsaťpäť rokov, teda štvrťstoročie, keď sa Slováci druhý raz osamostatnili. Cítili, že ČSR je im tesná a neposkytuje dostatočný rámec na ich rozvoj a napredovanie. Aj keď tentoraz to už bol rozchod slobodný, bez tlaku mocností, ozývalo sa oveľa viac kuvičích hlasov, že Slovensko nebude schopné samostatnej existencie, že sa skoro zosype. Vychádzali najmä z radov inteligencie. Stal sa však opak. Slovenská republika sa úspešne udržala.

Hlas rozumu napovedá, že zakladateľské garnitúry prvej i druhej SR by si za úspešné ukotvenie mladého – pre Európu i svet nesamozrejmého štátu – zaslúžili uznanie. Realitou je však pravý opak. Namiesto dôstojného pripomenutia na obe sa sype oheň a síra. Možno sa teda spýtať, o čo sa hrá? Hrá sa o samotnú štátnosť, teda existenciu Slovenska ako samostatného útvaru. Zdá sa, že leží v žalúdku nielen agresívnym novinárom či extrémistom z tretieho sektora, ale – čo je úplne absurdné – aj vládnej zostave, ktorá prijala dokonca právne normy na potláčanie pravdy o prvej SR a na nepohodlných autorov posiela protiteroristické komandá ako na nejakých zločincov.

Cesta k úplnej deštrukcii, aj beztak dlhodobo oslabenej suverenity SR, je jasná: obyvateľstvu, najmä mladým, treba vštepiť hlboký a trvalý pocit viny za samotnú existenciu prvej i druhej SR. Implantovať im presvedčenie, že vždy, keď si doma začali Slováci vládnuť, páchali sa zločiny. Raz sa vyvážali Židia, potom sa zas unášali občania. Vlastne ani nič iné sa v SR nerobilo, len sa páchali zločiny. Preto rôzne Natálky, Únosy a priam satanistické urážanie národných a kresťanských symbolov a nekonečné, priam rituálne vyplakávanie nad deportáciami a holokaustom (s podporou vládnych a cirkevných kruhov).

Aký je možný výsledok? Odmietneme vari samotnú ideu Slovenskej republiky a prenecháme ju cudzincom? Veď tí z Bruselu, z Washingtonu sú predsa lepší, demokratickejší ako naši... Pristúpime na túto špinavú hru, alebo si zachováme zdravý rozum a nádej na návrat slobodných pomerov vo vlastnom štáte?

František VNUK

R - 2017015

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823 13
9 770862 882007

Matica slovenská vyzýva podvedených veriteľov PDSI, aby nemenili správcu

Inzerovali blahobyt, len nevedno pre koho!

Maroš SMOLEC, šéfredaktor SNN – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Matica slovenská ako člen veriteľského výboru a veriteľ PDSI získala informácie o stave konkurzu Podielového družstva Slovenské investície (PDSI) od správcu konkurznej podstaty, ako aj informáciu o zvolanej schôdzi veriteľov, ktorá sa uskutoční v piatok 28. apríla 2017 so začiatkom o 9. hodine v Stredisku kultúry Bratislava-Nové Mesto na Vajnorskej 21 v Bratislave. Súčasťou programu schôdze je hlasovanie o výmene doterajšieho správcu JUDr. Mareka Letkovského. Princíp hlasovania je podľa zákona taký, že ktorýkoľvek z prítomných veriteľov môže navrhnúť iného správcu, o ktorého zvolení sa bude hlasovať. Ak taký kandidát dostane nadpolovičnú väčšinu hlasov prítomných veriteľov, stane sa novým správcom.

Matica slovenská v konkurze obhajuje svoju pohľadávku vyše štyridsaťtisíc eur voči PDSI. V rámci zruinovania tohto podnikateľského subjektu však prišla o vyše osemstotisíc eur, ktoré do tejto nebankovej inštitúcie vložila zo zbierky tzv. Národného pokladu. Zo začiatku získala z družstva aj zaujímavé úroky. Následne sa však družstvo dostalo do finančných problémov a všetky vložené peniaze sa v ňom stratili. Okrem Matice je predpoklad, že vklady veriteľov môžu byť do tridsať miliónov eur. Nie každý oklamaný sa však na súd obrátil a súd tiež neuznal všetky pohľadávky. Podľa najnovších zistení uznal pohľadávky vo výške do dvadsať miliónov eur.

■ ZMENA SPRÁVCU

Správca konkurznej podstaty Marek Letkovský pokračuje v súdnych konaniach najmä proti zodpovedným štatutárom družstva, poisťovni, obchodníkovi s cennými papiermi Capital invest a v konaniach týkajúcich sa majetku. Stále existuje hnuteľný aj nehnuteľný majetok, ktorý bol financovaný z členských vkladov do družstva. Absurdné je, že právnici, ktorí zastupovali aj záujmy družstva pred konkurznom, ovládajú vo veriteľskom výbore značnú časť pohľadávok. „Advokátska kancelária FUTEJ & Partners pôsobila v družstve už dlhšie pred vyhlásením konkurzu. Je predpoklad, že práve oni majú záujem na výmene správcu s cieľom, aby sa v niektorých začatých konaniach nepokračovalo. Niektoré úkony družstva pred vyhlásením konkurzu vzbudzujú podozrenia o nezákonnej činnosti. Táto advokátska kancelária bola krátko pred vyhlásením konkurzu vyplácaná z PDSI. Správca podal žalobu na vrátenie týchto peňazí. Vyplácaní z družstva pred vyhlásením konkurzu boli aj niektorí členovia predstavenstva družstva, ktorí sú ako štatutári zodpovední za situáciu, ktorá vznikla. Medzi inými aj predseda predstavenstva Zdeněk Jurica, proti ktorému správca konanie vyhral, rozsudok zatiaľ však nie je právoplatný," uviedol pre SNN správca M. Letkovský.

Matica slovenská zastáva názor, že zvolenie nového správcu by znamenalo časové zdržanie, keďže by si nový správca musel všetky súvisiace dokumenty naštudovať. A mohlo by znamenať odklon od nastaveného postupu v konkurze opačným smerom – teda nie v prospech podvedených občanov.

Na družstvo a jeho predstaviteľov bolo podaných viacero trestných oznámení. Niektoré však vyšetrovateľ v prípravnej fáze zastavil – medzi nimi aj podanie Matice slovenskej za trestný čin zosnovania zločineckej skupiny. Redakcii SNN sa nepodarilo zistiť, ako sa vyšetrovanie vyvíja. „Zistenia však nasvedčujú, že predstavenstvo družstva najskôr malo informácie, že sľúbené výnosy nebude družstvo schopné vyplácať všetkým členom. Nasvedčujú tomu viaceré indície. V súdnom konaní vedenom proti Z. Juricovi bolo dokázané, že v čase konania členskej schôdze v marci 2010 predstavenstvo družstva vedelo alebo aspoň muselo vedieť, že družstvo je vo finančne zlom stave, napriek tomu odporučilo schváliť rozdelenie zisku za rok 2009. Až o niekoľko mesiacov neskôr družstvo zmenilo hospodársky výsledok za rok 2009 a vykázalo stratu," dodal správca.

■ NIE NOVÉMU SPRÁVCOVI

Matica slovenská zastáva pozíciu spravodlivého vyšetrenia celej kauzy a potrestania vinníkov. Rovnako sa zasadzuje za vyplatenie aspoň akej-takej finančnej čiastky z priznanej pohľadávky pre veriteľov. Jej výška však nepresiahne desať percent a je otázne, či vôbec bude riešená každá pohľadávka, keďže majetok PDSI v konkurze nemá takú hodnotu, aké boli straty veriteľov. Matica slovenská preto vyzýva tých veriteľov družstva, ktorí jej názor zdieľajú, aby sa na schôdzi zúčastnili a hlasovali proti návrhom na zvolenie nového správcu. Veritelia môžu hlasovať buď osobne, alebo udelením plnomocenstva na zastupovanie na schôdzi inej osobe, napríklad príbuznému, známemu a podobne.

3 OTÁZKY PRE:

Jozefa BANÁŠA, známeho, populárneho spisovateľa a publicistu

Muž musí vedieť uchrániť rodinu a majetok

● Ste jeden z mála slovenských spisovateľov, ktorý slovenskú literatúru reprezentoval v pre nás exotickej Afrike. Kto bol organizátorom tohto podujatia, ktorí spisovatelia sa mohli na ňom zúčastniť? Čo viedlo vás osobne pod pyramídy?

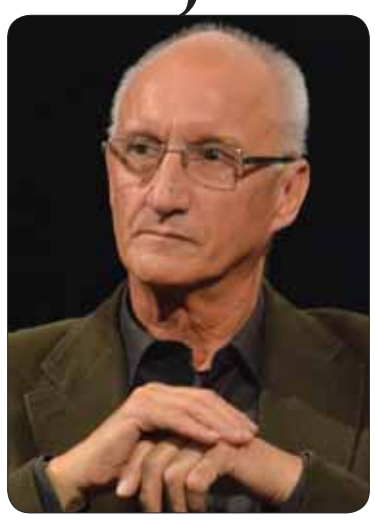
Dostalo sa mi cti zastupovať slovenskú literatúru na literárnom festivale v Káhire. Jeho organizátorom je vydavateľstvo Sefsafa Publishing, egyptské ministerstvo kultúry a Veľká káhirská knižnica. Podmienkou je aspoň jedna kniha vydaná v arabčine. Keďže mi pred troma rokmi vyšla v arabčine kniha Idioti v politike a tento rok vychádza Zóna nadšenia, pozval ma riaditeľ vydavateľstva Mohamed El Baaly. Na festival prišla asi pol stovka spisovateľov zo šestnástich krajín, medzi inými zo Sýrie, z Egypta, Nemecka, Turecka, Česka, zo Slovinska, Švajčiarska, z Bulharska, Rakúska... Zúčastnil som sa na stretnutí so študentmi bohemistiky a slovakistiky jazykovej fakulty najväčšej egyptskej univerzity Ain Shams.

● Mnohým Slovákom a Slovenkám nie je známe, že čitatelia arabského sveta už mali v možnosť zoznámiť sa aj s inými slovenskými autormi a ich dielami. Ktorým slovenským autorom boli preložené ich diela do arabského jazyka?

V prekladoch známeho slovakistu prof. Biltagiho vyšla napríklad Urbanova novela Za vyšným mlynom, Neprebudený od Kukučína, Hykischove či Jarošove poviedky...

Aktuálne Európu trápi vlna imigrantov z krajín Blízkeho východu i severnej Afriky. Sú Egypťania vlastenci a ako v tomto zmysle vnímajú Európanov?

Egypťania sú silní vlastenci! K Slovensku majú úprimný vzťah založený na úzkych hospodárskych a kultúrnych kontaktoch. Nerozumejú dobre nášmu laxnému postoju k imigrantom, tvrdia, že v ich tradícii je muž, ktorý nie je schopný chrániť svoju rodinu a majetok považovaný za slabocha...

Zhováral sa Igor VÁLEK
Foto: archív redakcie

V SNN 14/2017 SI PREČÍTATE

- Štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Lukáš Parízek
- Viliam Jablonický na internete vyhľadáva, zbiera, triedi a rozširuje fakty pre všetkých
- Kráľovná veselej slovenskej ľudovej piesne z východu – neopakovateľná Janka Guzová

Sympózium o etike v politike moderovala bývalá premiérka Iveta Radičová

Prekrúcanie spravodlivosti na paragraf

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Ak sa koná sympózium o etike v politike, nemalo by sa zvrhnúť na agitku za žiaden úzkoprsý politický záujem – napríklad na zrušenie Mečiarovej amnestie. Ibaže presne to sa stalo 17. marca v budove starého parlamentu, teda krátko pred avizovanou parlamentnou schôdzou, na ktorej sa malo rokovať práve o amnestiách. A iste nie náhodou podujatie organizoval poslanec NR SR Ján Budaj (OĽaNO-NOVA), ktorý je navrhovateľom ústavného zákona o zrušení Mečiarovej amnestie.

Moderátorkou sympózia bola expremiérka Iveta Radičová. Denník Pravda 17. mája 2006 uverejnil článok o čudných praktikách SDKÚ: „Spoločnosti, prepojené s ministerkou práce Ivetou Radičovou (SDKÚ), pomáhajú podpredsedovi tejto strany Pavlovi Kubovičovi v aktivitách, ktoré ho pred voľbami zviditeľňujú. Robia tak za peniaze štátu a Európskeho sociálneho fondu, ktorý je v správe rezortu. Ide o projekt za šesť miliónov korún, ktorý má zlepšiť sociálne služby v Ružinove, kde je Kubovič starostom. Štát z tejto sumy poskytol polovicu. Väčšinu príspevku, 4,4 milióna korún, dostala spoločnosť Autisti, ktorej riaditeľkou je Radičovej poradkyňa Katarína Sabová. Na celej veci spolupracuje aj organizácia SPACE, ktorú spoluzakladala a donedávna viedla Radičová. V súčasnosti je výkonnou riaditeľkou jej dcéra Eva Radičová-Kelley a na tento projekt získala takmer milión korún.“ Toľko článok.

■ SPOCHYBŇOVANIE SÚDU

Na sympózium boli pozvaní okrem osobností spoločenského a politického života aj predstavitelia cirkví, poslanci a ich asistenti. Prihovorili sa im eurokomisárka Věra Jourová, bratislavský arcibiskup Stanislav Zvolenský, aktivista Pavol Demeš, poslanec Ján Budaj, expremiérka Iveta Radičová a kazateľ Daniel Pastirčák. Tiež ombudsmanka Jana Dubovcová. Pri tej sa nepripomína, že bola poslankyňou za SDKÚ ako ústavným sudcom ich politická minulosť. Keďže je viac než pravdepodobné, že kauza Mečiarovej amnestie sa dostane pred Ústavný súd SR, zainteresovaná strana už spochybňuje nielen jednotlivých sudcov ústavného súdu, ale prakticky celý ústavný súd. Takže aj spochybňovanie ústavného súdu je akousi prevenciou a nátlakom, aby sa sudcovia podriadili organizátorom slovenského Majdanu? Že o tom nemôžu byť pochybnosti, svedčí účasť amerického veľvyslanca na sympóziu. Voči spochybňovaniu nezávislého súdu sa verejnej ohradila aj jeho predsedkyňa – a povedzme právom!

Pavol Demeš chronologicky priblížil všetky aktivity za zrušenie Mečiarovej amnestie. Priznal, že využili smrť exprezidenta Michala Kováča na rozhýbanie udalostí. Pripomenul, že prezident Andrej Kiska a matka Roberta Remiáša Anna Remiášová napísali listy poslancom NR SR, ktorými naliehavo žiadali o podporu pre túto záležitosť. Nazval ju detoxikácia. Podľa Demeša sa ďalšie udalosti – ako podpisová akcia sudcov a osobností, petícia občanov či film Únos, diali akosi samovoľne. Sama od seba vstúpila do deja verejnosť. A sami od seba sa za zrušenie amnestie začali priklá-ňať aj niektorí poslanci Smeru. Žeby išlo o dobre zorganizovanú nátlakovú akciu smerujúcu k destabilizácii právneho štátu, nepadla ani zmienka. Samozrejme, ani o tom, že amnestie sú nezrušiteľné, lebo tomu bránia princípy právneho štátu, najmä princíp právnej istoty. Takže, o čom bolo sympózium?

Aj tie potraviny, ktorých sme mali prebytok, teraz dovážame

Poľnohospodárstvo zrejme neporastie

Ján ČERNÝ – Ilustračné foto: archív SNN

Výkon slovenského poľnohospodárstva naďalej slabne. Tento rok má v celkovom hodnotení klesnúť o percento, budúci rok má pri najoptimistickejších odhadoch stagnovať. Vyplýva to z analýzy CEEC Research, ktorá je poprednou analytickou a výskumnou spoločnosťou zameriavajúcou sa na vývoj vybraných sektorov ekonomiky krajín strednej a východnej Európy.

Kapacity našich produkčných firiem v poľnohospodárstve sú pritom využité v priemere len na osemdesiat percent. Inak povedané, vyrábajú s nízkou alebo takmer nijakou efektivitou. V takomto stave sa „nad vodou“ dlho neudržia.

■ TRŽBY PORASTÚ

Lepšou správou je, že tržby by sa mali slovenským poľnohospodárom tento rok naopak zvýšiť o 1,1 percenta. Ide však iba výhľadový odhad za celé odvetvie. Optimistickejšie naladení by vari mohli byť iba výrobcovia, ktorí sa orientujú na živočíšnu produkciu. Rast tržieb chcú riaditelia dosiahnuť najmä zvyšovaním cien a efektívnejšou výrobou. Ani z tohto uhla pohľadu sa teda nedá hovoriť o raste produkcie. Aj tu však ide iba o globálny odhad na rok 2017. Podľa všetkého v roku 2018 bude slovenská poľnohospodárska produkcia stagnovať, pričom sa dá očakávať zvýšenie jej parametrov maximálne o 0,2 percenta. Zhodli sa na tom riaditelia poľnohospodárskych spoločností, ktoré sa zúčastnili na prieskume. Aj v dlhodobom výhľade sú opäť optimistickejší tí, ktorí sa zameriavajú na živočíšnu výrobu – očakávajú rast na úrovni 0,4 percenta.

„Slovenské poľnohospodárstvo sa nachádza v zložitej situácii,“ povedala ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Gabriela Matečná.

■ MILIARDOVÝ IMPORT

„Od začiatku deväťdesiatych rokov výrazne poklesla zamestnanosť v poľnohospodárstve, zvyšuje sa vek poľnohospodárov, v konkurencieschopnosti výrazne zaostávame. Výsledkom toho je aj prehlbujúce sa saldo zahraničného obchodu v poľnohospodárstve, ktoré za rok 2016 dosiahlo 1,3 miliardy eura. Takisto klesá podiel slovenských potravín na pultoch predajní.“ Zopakujme si – klesá podiel slovenských potravín na pultoch predajní – konštatuje ministerka. Čo potom robil rezort a jej predchodcovia v uplynulých rokoch? Prečo nás presviedčali všetci o opaku? Na základe akých čísel a s akým zámerom?

Kedysi sme si na pultoch obchodov vystačili s domácou produkciou roľníkov.

■ PRIKRČENÝ OPTIMIZMUS

„V súčasnosti dovážame množstvo plodín a potravín, ktoré sme kedysi vedeli dopestovať a vyrobiť. Zmeniť to môžeme lepšou obchodnou politikou a investíciami do nových technológií,“ pripomína ministerka G. Matečná. Áno, vedeli sme vypestovať a vyrobiť takmer všetko, aj stačilo to pre všetkých. Veď koľko ľudí zamestnal poľnohospodársky sektor kedysi a koľko dnes? Do budúcnosti teda nehľadíme s veľkým optimizmom. Dôležité bude, ako sa vyvinú ceny živočíšnych komodít, ktoré sú veľmi nevyspytateľné, a aké konkrétne opatrenia (najmä koncepčné) sa prijmú zo strany štátu.

VŠIMLI SME SI

Spolok slovenských spisovateľov v Bratislave vydal knihu Dunajské elégie. Ide o symbolickú a dôstojnú bodku za medzinárodným literárnym festivalom poézie o Dunaji, ktorý sa uskutočnil v Bratislave v júni 2016. Kniha je rozdelená na dve časti: Kolokvium a Poézia a Próza. Príhovor je publikovaný dvojjazyčne: po slovensky a po srbsky.

Literárny hold Dunaju

Predseda Združenia spisovateľov Srbska básnik Radomir Andrič v eseji Veľký pán Dunaj napísal: „Bezpochyby, ani jedna európska rieka nebola viac ospievaná ako Dunaj, ktorý Vasko Popa, básnik modernej srbskej poézie, v polovici minulého storočia nazýva ‚veľkým pánom‘.“ V „poetickej“ časti Dunajských elégií sú dvojjazyčne publikované básne o Dunaji od Srbov Radomira Andriča, Liljany Crničovej, Dragana Jovanoviča Danilova, Miodraga Jakšiča, Jeremija Lazareviča, Dušana Stojkoviča, Branislava Veljkoviča, Miljurka Vukadinoviča; Macedóncov Trajče Kacarova a Hrista Petreskeho; Bulhara Atanasa Zvezdinova; Chorvátky Heleny Sabičovej-Tomičovej a Češky Lydie Romanskej – výnimočne len v jej rodnej češtine. Z našich autorov básne o Dunaji napísali a v zborníku publikovali Miroslav Bielik, Štefan Cifra, Miroslav Demák, Ondrej Kalamár, Zuzana Kuglerová, Martin Prebudila (Vojvodina), Ján Tazberík a Jozef Zavarský.

Prínosom Dunajských elégií je aj dohoda autorov, že rieka si zaslúži vydanie antológie v troch zväzkoch, ktoré bude viacjazyčné, tak ako Dunaj prechádza jednotlivými jazykovými teritóriami. Prvý zväzok by mal obsahovať ľudové piesne o Dunaji, druhý zväzok básne klasikov národných literatúr o Dunaji a tretí zväzok básne súčasných básnikov o Dunaji, pričom tento zväzok by bolo možné po niekoľkých rokoch dopĺňať novými autormi a básňami.

Štefan ZLATOŠ

Ilustračné foto: Štefan KAČENA

Spisovatelia z internetového združenia Pars Artem v metropole východu

Knihy ako veľký a zvláštny dar

Literatúra je na internete prítomná od jeho vzniku. Týka sa to, samozrejme, aj dnes takých populárnych sociálnych sietí, ktoré sú doslova fenoménom. Aj keď veľká časť internetových literárnych aktivít je často iba pre úzky okruh autorov a je uzavretá do seba, spisovatelia, ktorí vytvorili združenie Pars Artem, už za krátky čas od svojho vzniku organizujú zaujímavé akcie.

V druhej polovici marca si členovia Pars Artem urobili výjazd do terénu, ktorý je pre mnohých slovenských spisovateľov náročný a chodia doň zriedkakedy. Ako sa vyjadrili organizátori akcie – spisovatelia Zuzana Kuglerová a Ondrej Kalamár, možno aj preto, že v tomto teréne vám nikto nesľubuje peniaze za besedu, nikto vám nepreplatí cestovné a nikto si nekúpi vaše knižky. Skrátka, vybrali sa na východ Slovenska.

■ KNIHA PRE DETI

Cieľom boli deti z rómskych komunít, najmä zo sociálne slabších rodín. Podnetom pre toto rozhodnutie bola krátka správa na Facebooku, kde vedúca knižného klubu rómskych detí PAĽIKERAV požiadala o dar pre členov klubu – knihy. Rozhodnutie na strane Pars Artem bolo jednoznačné: každé dieťa dostane knihu. Avízo na spomínanej sociálnej sieti si našlo ďalších priaznivcov, ktorí sa k nemu pripojili knižnými darmi a misia na východ, konkrétne do Košíc, sa mohla začať. Tam na nich 20. marca 2017 v priestore Výmenník na Brigádnickej ulici

ČO INÍ NEPÍŠU

O. KALAMÁR s členkami Klubu PAĽIKERAV.

čakalo pätnásť zvedavých mladých ľudí vo veku od dvanásť do dvadsať rokov. Čas strávený s nimi doviedol členov Pars Artem k ďalšiemu rozhodnutiu – že do takýchto spoločenstiev budú jeho členovia chodiť častejšie.

■ PRVÝ DAR

Spisovatelia zo združenia vo svojom vyhlásení uvádzajú: Vieme, že sú prekážky, ktoré budeme musieť pri ďalších výjazdoch do týchto spoločenstiev prekonať. V prvom rade sú to finančné podmienky. Veľké kamenné literárne organizácie sa akosi nehrnú do podobných podujatí. Viac im záleží na vlastnej prestíži ako na tom, aby knihy zmenili život rómskych detí, pre ktoré je kniha veľký a zvláštny dar. Veď ako nám povedala vedúca knižného klubu PAĽIKERAV Renátka, väčšina z nich ju dostala darom prvýkrát v živote. Spisovateľka Zuzana Kuglerová k tomu dodáva: „Verím, že tie knihy a všetko, čo sme im doniesli, bude pre nich magickým kľúčom, odomkne im snáď poznanie, ako urobiť svoju budúcnosť krajšou a lepšou.“

Text a foto: (mab)

Opozícia nadbieha prezidentovi

Roman MICHELKO

Pohľad na slovenské politické panoptikum je neradostný. Koalícia pod enormným tlakom médií pomaly stráca preferencie a opozícia sa dusí vo vlastnej šťave a vo vlastných sporoch. Paradoxne, len Ľudová strana Naše Slovensko, ktorá je v dokonalej mediálnej karanténe, pomaly, ale iste rastie.

V SaS-ke, ako potenciálne premiérskej strane, prebieha pod pokrievkou triedenie duchov alebo skôr skrytá búrka v pohári vody. Jej viditeľným znakom bol odchod podpredsedu Mihála zo strany a dá sa predpokladať, že Nicholsonová a Poliačik ho budú o krátky čas nasledovať. SaS-ka tak pomaly, ale iste prestáva byť alternatívou pre všetkých slniečkarov a tento dlhodobý trend bol posilnený aj značne škodoradostným titulkom jedného liberálneho plátku, v ktorom sa Sulík, vytrhnúc jednu jeho vetu z kontextu, vraj sám definuje ako slovenský nacionalista.

Akékoľvek konsolidačné úsilie opozície dokonale sabotuje Matovič. Pomaly, ale iste sa mu rozpadá klub, odchod Dubačovej a Žarnaya nebol len taktickým úskokom pred župnými voľbami, v ktorých chceli nad všetku pochybnosť vystupovať ako nezávislí. Žarnay neskôr zdôraznil, že z klubu vystúpil predovšetkým preto, že nesúhlasil s Matovičovým štýlom politiky. No a Matovič je istota. Dnes je už celkom zjavné, že je za svojím politickým zenitom, jedenásť percent, ktoré získal vo voľbách, je dnes nedosiahnuteľná méta, v lepšom prípade dokáže získať tak sedem až osem percent. Jeho bonus pre súčasnú koalíciu je však v tom, že prípadnému politickému dobrodruhovi, ktorý by sa s ním chcel koalične spojiť, odpudí minimálne dvakrát toľko hlasov, ako do koalície prinesie. Inak povedané, jeho ročné pôsobenie po voľbách 2016 ho s definitívnou platnosťou „vyblokovalo“ z akejkoľvek koalície, v ktorej by bol Danko či Bugár. Veľmi úsmevne pôsobia aj

KOMENTÁR

jeho „sebahodnotiace hlášky“, keď v rámci odpočtu svojej politickej bilancie chce definitívne nahradiť Bugára extrémistickými Maďarmi z SMK. O niečo také sa pokúšal už pred voľbami 2016 – listom určeným maďarským voličom, v ktorom ich navádzal nevoliť Most – Híd, ale SMK. Skončilo sa to fiaskom.

K tejto mizérii prispieva aj v podstate iracionálny, ale veľmi vášnivý boj Alojza Hlinu s Milanom Krajniakom, hlavným ideológom strany SME RODINA Boris Kollár. Iste, poňatie rodiny u multiotecka Kollára a Hlinu je úplne iné, ale základ sporu je niekde inde. Posledný križiak Krajniak je v podstate skoro fundamentalistický konzervatívec a oslovuje presne tú časť elektorátu, ktorú by najradšej oslovilo KDH.

Resumé z ročného pôsobenia je teda jasné. Napriek tomu, že koalícia je pod veľkým tlakom a je prenasledovaná množstvom škandálov, nijaká politická alternatíva voči nej neexistuje.

A práve teraz na scénu nastupuje nový politický projekt Progresívne Slovensko. Esenciálne slniečkarský projekt, ktorý iste dokáže osloviť bratislavskú kaviareň, ale to je aj asi tak všetko. Samozrejme, táto strana citeľne oslabí SaS, ale na preformátovanie slovenskej politiky by to určite nestačilo. Za normálnych okolností má tento projekt šancu osloviť tak päť až šesť percent voličov a približne o túto sumu oslabiť SaS-ku, takže v konečnom dôsledku by to vlastne našu politickú scénu nijako zvlášť neovplyvnilo.

Aby sa niečo naozaj zmenilo, musel by sa na čelo takéhoto zoskupenia postaviť niekto s úplne iným politickým výtlakom. A práve v týchto dňoch a týždňoch sa v okolí prezidenta veľmi horúčkovito špekuluje a presviedča, aby sa Kiska postavil na čelo tohto nového politického projektu. Po viac ako polovici svojho mandátu už dokonca aj Kiska pochopil, že centrum moci nie je na hrade, ale na úrade vlády. Jeho predstavy o tom, ako môže ovplyvňovať politiku, sú už realistické, cíti sa nevyťažený, a teda šanca, že by prezidentský piedestál vymenil za reálnu stranícku politiku, dnes nie je nulová.

Samozrejme, rozhodnutie ešte nepadlo a, samozrejme, uvažuje sa aj o tom, kto by ho na prezidentskom poste mohol nahradiť. A aj tu už je jasno, prezidentské pozadie robí všetko pre reaktiváciu Ivety Radičovej. Obnovila svoju aktivitu na facebooku, čoraz viac a čoraz častejšie sa vyjadruje k verejným záležitostiam, prijíma pozvania do televíznych či rozhlasových talk show. Ako to nakoniec všetko dopadne, je dnes ťažko predvídať. Isté je jedno – bez nového a silného hráča súčasná opozícia alternatívu voči dnešnej garnitúre nepostaví. Otázne je, či tá prípadná nová alternatíva pre Slovensko bude znamenať pozitívny posun. A tu som veľmi skeptický.

Absurdné politické divadlo

Ľudovít ŠTEVKO

Kampaň OĽaNO a SAS za zrušenie Mečiarových amnestií podľa návrhu Jána Budaja nadobúda čoraz nezmyselnejšie podoby. Po internetovej podpisovej akcii organizácie Via Iuris a propagandistickej premiére filmu Únos sa kampaň pod záštitou Budaja a Nicholsonovej preniesla aj na pôdu NR SR. Osobitnú skupinu parlamentných diskutérov o amnestiách tvorili pozvaní herci: Maroš Kramár, Richard Stanke, Kristína Farkašová a režisér Nikita Slovák, ktorý sa v denníku Sme vyjadril, že Slováci sú nekultúrny národ a Matica je spolok ľudákov a klérofašistov.

Nie je to prvý raz v histórii, keď namiesto fundovaných odborníkov, právnikov, historikov a politológov dostávajú priestor divadelníci, aby sa vyjadrili k aktuálnym politickým otázkam, na ktoré popri svojej sláve celebrít nemajú čas a diskutovaným témam nerozumejú, ale sú vždy poruke, pretože sú neobyčajne mienkotvorní a ohybní, pripravení slúžiť na požiadanie istých politikov ako kladivo na čarodejnice. Za polstoročie sa nezmenili (česť výnimkám). Stačí si pripomenúť báseň Ľubomíra Feldeka Herci

POZNÁMKA

zo sedemdesiatych rokov minulého storočia: „Beda národu, ktorému mysliteľov nahradili herci.“ Feldekovi možno všeličo vytknúť, napríklad prorežimnú báseň Odkaz L. I. Brežneva, ale jeho satirické verše o hercoch boli presné ako chirurgický rez.

Pri sledovaní absurdného politického divadla človek nevychádza z úžasu. Zinscenované predstavenie v televízii Markíza pod hlavičkou diskusie o Mečiarových amnestiách tiež obsadili pozvaní „experti“: posmeškár Milan Markovič, spevák Otto Weiter, bývalá novinárka rádia Slobodná Európa Ľuba Lesná a, prirodzene, poslanec OĽaNO-NOVA Ján Budaj. Weiter mal byť fackovacím panákom, pretože kedysi spieval na mítingoch ĽS-HZDS, ale napokon sa táto jeho rola dostala v záplave vyrieknutých axióm na okraj témy. Divák vedel dopredu, aké repliky zaznejú z úst účinkujúcich. Nečakane sa zaskvel akurát Markovič svojím vyjadrením na adresu Ústavného súdu Slovenskej republiky: „Čo sa má čo ústavný súd babrať do ústavných zákonov,“ čím zrejme myslel na ústavný zákon o prezidentských amnestiách. Nad takým „humorom“ by sa publikum mohlo potrhať od smiechu, keby humorista sedel v Štúdiu L+S, a nie na vážnej politickej debate.

Veľa ľahkovážnych aj zlostných slov sa ako jedovatá pena vyplavili za uplynulé týždne do verejného priestoru. Svoje si schytal aj ústavný súd, tri roky nekompletný pre svojvôľu prezidenta Andreja Kisku. Zdá sa, že pán Kiska je zajedno s poslancom Matovičom, že „zaujatých ústavných sudcov treba vylúčiť...“ Ako? Predsa petíciou, ktorú môže iniciovať prezident alebo Matovič či Remišová, ktorá je odborníčkou na ústavu, veď absolvovala Vysokú školu múzických umení. A ktože sú podľa parlamentnej opozície a novinárskych poskokov tí nežiaduci (zaujatí) ústavní sudcovia? Tí, ktorých zvolil parlament za oných čias – ešte za Mečiara a neskôr za Fica? Chyba uvažovania týchto politických ekvilibristov spočíva v tom, že ústavných sudcov vždy podľa zákona volil parlament za každej vlády – tak za Mečiara, ako aj za Dzurindu či za Fica. Poradca Andreja Kisku Ján Mazák bol tiež zvolený počas prvej vlády Mikuláša Dzurindu, keď predtým v tejto vláde zastával funkciu štátneho tajomníka ministerstva spravodlivosti. Nebola to náhodou jasná politická nominácia?

Žarty nabok! Šašovia (tých z parlamentu nevynímajúc), herci a iné celebrity patria do divadla a do televíznych zábavných šou, lebo platí múdre porekadlo: Šuster, drž sa kopyta!

AKO BOLO, ČO BOLO

Prečo práve jeden marcový deň v roku

Dušan D. KERNÝ

Sú dni, keď akoby všetko na Slovensku hľadalo jednu tému. Jedným z takých dní je štrnásty marec. Mediálne je každý rok iný, ale vždy plný polemík. Preto si zakaždým vyberiem osobný program. Pred niekoľkými rokmi som bol štrnásteho marca v Štúdiu Slovenského národného divadla na premiére hry Rabínka o Bratislavčanke, staromešťanke Gisi Fleischmannovej. Kto pozná nebodaj príspevok, ktorý som o tom pre SNN presne na tomto istom mieste napísal, toho nebudem unúvať. Kto ten príbeh nepozná, bude lepšie, ak sa s ním zoznámi, než aby som mu to ja, možno aj s neohrabaným poučením, novinársky predžúval.

Hlavný dôvod, prečo som si práve vybral takýto osobný „program“, bol veľmi jednoduchý. Žijem, chodím po tých istých miestach, v tom istom meste, kde nielen tento, ale všetky iné osudy sa ma týkajú. V úplne jednoduchom poňatí, už len preto, že som novinár. Pokiaľ ide o Gisi Fleischmannovú, je to súčasť dramatických rokov, ktoré zmenili a dodnes menia všetko. Gisi Fleischmannová má kovovú dlaždicu na mieste, kde bývala naproti Mestskej knižnici v Starom meste, v uličke, ktorou chodia masy mladých ľudí trebárs do Univerzitnej knižnice. Povrch dlaždice sa leskne od dennodenného prúdu nôh. Ale masívny balvan, obrovitánsky kameň s jej menom je odnedávna vo vzdialenom parku uprostred mesta.

Je to už druhý veľký balvan, symbol veľkej, ťažkej neudržateľnej bolesti na tom bratislavskom námestí; prvý tam nesie už roky meno speváka, ktorý vošiel do dejín pesničkou o tom, aká dlhá bude noc, pred ktorou treba zatvoriť vrátka. Onen balvan, symbol ťarchy utrpenia a bolestí, okolo ktorého denne chodím, som nemal silu štrnásteho marca vyfotografovať. Je celý posprejovaný, vôkol je nielen vyhrabaná tráva, kameň a celé námestie je eldorádom psov a psičkárov. Priestor okolo balvanu sa zmenil na nepoznanie. Pri balvane je síce lavička, ale aj kôš na odpadky. Večer prekypuje prehľadom všetkého možného, s čím ľudia sedia alebo chodia v jarnom počasí, ale ráno vidíte, ako ktosi snaživý, neviete či vrany alebo bezdomovci, poprehľadával kôš a očividne nielen hľadal, ale aj našiel kúsok potravy či nápoja, a všetko je rozmetané dookola ako po výbuchu granátu. Aj keď vždy so sebou nosím aspoň malý foťák, nefotografoval som to, aspoň v ten deň nie. Zmocnila sa ma ľútosť nad tou scénou v parku v strede domov a nových stavieb, v tieni banky, mrakodrapu zo skla, tá nedomyslenosť zrážky každodennosti so snahou o pietu na mieste, kde to nevyšlo. A vlastne ani nemohlo vyjsť. Tu to nevyšlo ani s obrovitánskym kamenným súsoším niekdajšieho prezidenta Gottwalda, odstránenej hory kameňa v čase, len čo prestala platiť zelená stokorunáčka, na ktorej bol vyobrazený – na mieste, kde je tiež nielen opustená, ale aj vysušená jedna z najkrajších a kedysi fungujúcich fontán mesta.

Vybral som si preto pre svoj osobný štrnásty marec – pretože každý by mal mať najmä ten svoj – stretnutie v kaviarni. Je v centre mesta, časť interiéru tvorí zo steny trčiaca polovička auta, skoro ako nové, na ktoré sa kedysi stáli poradovníky, desiatky kníh, slovenských prekladov a rôznorodý nábytok, aký bol kedysi v miliónoch domácností. Vybral som si stretnutie s „vojnovým“ dieťaťom – so ženou, ktorá sa narodila v čase druhej svetovej vojny. Bola dvojročná, keď jej otca medzi prvými a v jeho meste ako prvého a jediného zobrali sovietski vojaci, a kým sa vrátil, mala dvanásť. Dodnes je život jej otca pre ňu ako detektívka, inak sa zoznamovala s krutou pravdou života v rôznych podobách bývalého režimu a inak po jeho rozpade. Jej otec legionár sa zaslúžil o vznik Česko-Slovenska, hlboko sklamaný vývojom Slovenska dúfal v nové možnosti v roku 1939. Ako chýrny odborník vstúpil do diplomatických služieb štátu, ktorý uznávalo päť veľmocí vtedajšieho sveta, aby potom za to platil desiatimi rokmi gulagu. A rokmi márnej snahy, aby tu uznali rehabilitáciu, ktorá prišla po zmenách v ZSSR. Je to veľký príbeh osudu oravskej rodiny, ktorej tu už niet, a tak mi tento priestor na jeho rozpovedanie nestačí.

SEBAOBRANA

Sused z gazdovského rodu bol už v záhrade. Skontrolovať zem, ovoňať ju, popremŕvať v dlani. Neviem ako, ale vie. Vždy presne uhádne, kedy nastal ten správny čas. A o polroka už to nebude úhľadná oráčina, ale požehnanie. Niekoľko riadkov zemiakov, keleráby, cesnak, pór, cibuľa, tekvica, uhorky. Je úžasné v praxi vidieť, koľko ľudí uživí taká škvarka zeme. Samozrejme, ten polrok sa nečaká so založenými rukami, sused určite nemá čas na to, aby voľné chvíle trávil v nákupných centrách.

Škvarka zeme

V záhrade sú takmer stále. On, manželka, dvaja synovia vysokoškoláci. Narobia sa, ale tak nejako – šťastne, pokojne.

Mnohí si povedia, načo sa s tým lopotiť, veď v hypermarketoch je toho navozené toľko, už len vidlami prehadzovať a za zlomok ceny nákladov. Lenže tak na Slovensku kedysi bolo, že kus zeme po predkoch sa obrábal. Z úcty k nim i k nej. Bol to akýsi nepísaný zákon generácií. Kto mal neobrobenú zem, bol za povaľača, ľahtikára, v starších časoch dokonca aj za „neznajboha“.

Zeme zo Slovenska neubudlo. Iba pribudlo tej opustenej všade okolo nás, bez pána, samá burina. Hoci – na malých „pionierskych“ ostrovčekoch na niektorých mestských sídliskách začali pred pár rokmi vznikať komunitné záhrady. Osud viacerých z nich sa dokonca šíri sociálnymi sieťami. Rodiny a susedia sa zvolávajú na brigády, na sobotný guľáš a popri ňom navozia novú fúru zeminy, rodičia deťom ukazujú, že naozaj nie všetko pochádza zo supermarketu a koľko to dá roboty, kým to z tej zeme vzíde. Ale koľko to dá radosti, keď sa dobrá úroda ochutná!

Z viacerých sadov na vidieku sa ozýva cvakanie nožníc, je po predjarnom reze stromov. Nejde ani tak o úrodu, veď jablká či slivky nám vozia na vagóny z južných krajín, opäť je to viac o vzťahu a o záväzku. Stromy totiž zvyčajne rodia aj vtedy, keď už generácia tých, čo ich posadila, nežije. Ich každoročným ošetrovaním akoby sme po strieborných vlasoch hladili starú mamu, či videli starkého, ako ich práve sadí.

Kus zeme je najcennejšie dedičstvo, ktoré nám tu tí naši, ktorí žili pred nami, zanechali. Tam, kde je naša zem, sú aj naše korene.

Je pravdepodobne načase, aby sa pôda zaradila medzi najcennejšie poklady štátu, spoločenstva občanov, národa. Dokonca je najvyšší čas. Zostať bez nej – znamená stratiť vlasť. Automobilky o pár rokov potiahnu ďalej na východ za lacnejšou a menej náročnou pracovnou silou, logistické centrá tak isto a čo po nich zostane?

Zem nikoho, zem, ktorú nikto neobrobí, zem, ktorá je zničená, zdevastovaná. Pritom ide o tú istú zem, ktorá nám zabezpečovala kedysi absolútnu potravinovú sebestačnosť. Dnes ju nie je schopná naplniť ani len spolovice.

Susedova oráčina sa mení na malý kúsok budúcej hojnosti. Bez práce to nie je – to nie, ale – bolo niekedy niečo bez nej? Myslieť si to, je cesta do záhuby.

Štefan ZLATOŠ

Je dôležité čo najviac spoznávať našu minulosť a písať o nej

Prvá Slovenská republika a jej armáda

Zhováral sa Dušan D. KERNÝ – Foto: Martin LACKO

Necelé tri desaťročia trvalo, kým vyšla kniha Slovenská armáda v druhej svetovej vojne slovom a obrazom. Autorom publikácie, aká doteraz chýbala, je renomovaný historik a spisovateľ literatúry faktu Tomáš KLUBERT. V roku 2014 mu vyšla prelomová kniha o SNP Smrť sa volala Schill o nemeckej jednotke, ktorá spôsobila povstalcom ťažké straty a rozhodujúcim spôsobom prispela k ich porážke. Ucelená monografia o jej činnosti tiež nebola dovtedy spracovaná. Teraz autor v spolupráci s ÚPN a Vydavateľstvom Perfekt vydal ojedinelú knihu o Slovenskej armáde. S T. Klubertom sme sa zhovárali o prístupe k téme a vzniku knihy.

Historik PhDr. Tomáš KLUBERT, PhD.

Spytujete sa ma, v čom najmä spočíval môj prístup k spracovaniu obrovskej matérie v textovej časti, čo bolo hlavným motívom pracovnej metódy autora náučne aj populárne spracovať túto tému? Nuž, kniha je určená najmä pre čitateľov, ktorí hľadajú základné informácie o armáde prvej Slovenskej republiky. Hlavným motívom, okrem požiadavky vydavateľa, bolo priblížiť širšej verejnosti túto problematiku zrozumiteľne a zároveň nezaujato. Môj prístup pri tvorbe knihy spočíval najmä v selekcii udalostí. Objasniť na relatívne malom priestore takúto zložitú problematiku je totiž dosť náročné. Na jednej strane nemožno zabiehať do detailov, ale súčasne je nutné vyvarovať sa prílišnému zjednodušovaniu. Údaje o zložení jednotiek, hodnostiach a zbraniach Slovenskej armády v rokoch 1939 – 1945, ako aj ďalšie „technické“ informácie preto nájde čitateľ v prehľadných tabuľkách. Pre lepšiu názornosť sprevádzajú text dobové fotografie a ilustrácie.

Jednotka Slovenskej armády sa pripravuje na presun do bojových postavení.

● Kniha sa začína takmer desiatimi stranami o zahraničnopolitickej situácii – v čom bolo dôležité klásť jeden fakt vedľa druhého, jeden dátum za druhým?

Usudzoval som, že čitateľ by sa mal zoznámiť so sudetskou krízou a s Mníchovskou konferenciou 30. septembra 1938, pretože práve tieto udalosti viedli k 14. marcu 1939. Dnes sú to zdanlivo len suchopárne fakty, ale pre vtedajšie slovenské obyvateľstvo to bola neúprosná realita. Štát, ktorý sa budoval dvadsať rokov, sa v priebehu jedného septembrového týždňa zosypal ako domček z kariet. Spojenecké dohody a medzinárodné garancie stratili zo dňa na deň platnosť. Brutálny teror triumfoval nad právom. Nikto netušil, čo prinesie zajtrajšok...

● Píšete o náladách politiky a obyvateľstva, že sa cítilo ohrozené, ako to bolo, bol vznik vlastného štátu a vlastnej armády v danej situácii tým najlepším riešením? Ako by sme mali vnímať Malú vojnu?

Nemožno popierať, že slovenský štát vznikol ako vedľajší produkt Hitlerovej agresie. Ale to bol zákonitý dôsledok skutočnosti, že západné demokracie vydali po Mníchove celú strednú Európu napospas Nemecku. Slovenskí politici si mohli v tejto situácii vyberať iba medzi zlým a horším. Stačí sa pozrieť na to, čo sa dialo v susednom Česku. Vlastný štát, aj keď s obmedzenou suverenitou a nedemokratickým zriadením, bol pre Slovákov určite lepším riešením ako nacistický protektorát. Takzvanú Malú vojnu, presnejšie obranu slovenských hraníc pred maďarskou agresiou v marci 1939, by sme mali vnímať ako jeden z najsvetlejších okamihov slovenskej histórie. Ukázala odhodlanie slovenského národa brániť svoju vlasť a zároveň zohrala dôležitú úlohu pri formovaní Slovenskej armády.

● Kniha vlastne vzdáva poctu štyrom slovenským generálom, ktorých Nemci popravili, z nich jeden doteraz nemá ani len pamätnú tabuľu a dvaja iba súkromne postavené busty – bolo už o nich povedané všetko?

Nenazval by som to poctou. Nijaká osobnosť totiž nie je čierno-biela. Ponúkol som čitateľovi len základné informácie o ich kariére. Obraz o zásluhách a charaktere slovenských generálov si už urobí čitateľ sám. Na tomto mieste by som rád pripomenul, že už v roku 2013 vyšla monografia Slovenskí generáli 1939 – 1945, ktorú napísali erudovaní historici P. Jašek, B. Kinčok a M. Lacko.

● V čom spočívajú hlavné rozdiely či dôrazy medzi vašou encyklopédiou a predchádzajúcou literatúrou?

Moja kniha má osloviť najmä tých čitateľov, ktorí hľadajú základné informácie. Odborníkom sa môže zdať málo „vedecká“, ale takéto ambície ani nemá. Čitateľ, ktorý hľadá podrobnejšie informácie, môže siahnuť po veľmi hodnotných prácach, ako sú povedzme Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku od I. Baku, monumentálne štvorzväzkové dielo P. Mičianika Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu (1941 – 1944), Východoslovenská armáda z pera H. Pažurovej alebo edície dokumentov spracované M. Lackom Proti Poľsku, Dotyky s boľševizmom, Denníky a spomienky vojakov z východného frontu (1941 – 1944), ako aj ďalšie knihy a štúdie.

● Z laického hľadiska je senzáciou obrazová časť, ktorá zaberá vyše polovicu knihy, z nej väčšiu časť fotografie z dnes neprístupnej dobovej propagačnej armádnej publikácie Od Tatier po Azovské more, resp. Od Tatier po Kaukaz. Po prvý raz to má možnosť vidieť verejnosť. Čo vydavateľa k tomu viedlo?

Odpoveď je už v samotnej otázke. Vydavateľa k tomu viedlo úsilie priblížiť čitateľovi dnes už neprístupné fotografie z dobovej propagandistickej publikácie Od Tatier po Kaukaz.

● Uzavrela sa téma týmto dielom, alebo čo je ešte otvorené na spracovanie a čo je ešte neprebádané?

Téma prvej Slovenskej republiky a jej armády nie je ani zďaleka uzavretá, čoho dôkazom sú neutíchajúce polemiky v médiách. Preto považujem za veľmi dôležité pokračovať v publikovaní archívnych dokumentov, memoárov a dobových denníkov. Len tak môžeme lepšie spoznať našu minulosť.

BESEDNICA

Obor s jednou rukou

Milan ZELINKA

Vždy, keď som svedkom nejakého veľkého nešťastia, do ktorého až priveľmi zasiahol svojimi krutými prstami majster Alkohol, spomeniem si na senegalského básnika Léopolda Bonghórna Ngúliena. Pred polstoročím ma s ním zoznámil náš strýko. Vtedy bol kuričom v jazykovej škole v Senci, kde sa pripravovali študenti z Afriky na štúdium v našich slovenských vysokých školách. Neboli sme s Léopoldom ktovieaký blízki priatelia, stretávali sme sa len občas. Léopold mal jednu vlastnosť, pre ktorú som mal vtedy len veľmi málo pochopenia: všetko spochybňoval. Oveľa bližšia mi bola jeho spolužiačka v tejto škole – Rebeka. Bola nielen krásna, ale aj múdra, veselá, s dobrým chápavým srdcom. Veľmi sa mi páčila, no keď som sa jej pokúšal dvoriť, nielen veľmi rýchlo, ale aj veľmi taktne mi dala najavo, že z nášho vzťahu nebude nič. Ak by som už naozaj veľmi chcel, môžeme byť dobrými priateľmi, ale nič viac. Aby som si nerobil nijaké márne nádeje... Veľmi sa ma to dotklo a akosi samozrejme som začal hľadať útechu v alkohole. Keď náš strýko hostil v kotolni svojich mladých afrických známych vínom, nechýbal som ani na jednom posedení. Vždy tam bola prítomná aj ona, moja tajná láska, lenže nikdy nepila, iba sa na nás, čo sme si dávali riadne do nosa, dívala svojimi veľkými krásnymi očami a bola stále viac a viac smutnejšia. Nemohol som sa zbaviť pocitu, že nás všetkých hlboko ľutuje.

Raz, keď sme tiež tak veľmi „chválili“ boha Bakchusa, počkala na mňa vonku – pod hviezdami: „Pozývam ťa na rande,“ riekla na moje veľké prekvapenie. „Musím sa s tebou vážne pozhovárať. Prosím ťa, príď zajtra o tretej do Strešňákovej cukrárne. Ale buď presný: čakám len päť minút, ani o minútu viac.“

Na druhý deň som už o tri štvrte na tri sedel v Strešňákovej cukrárni pri šálke ovocného čaju. Veľmi mi záležalo na tom, aby som ju nesklamal. V noci som zle spal, celý čas som tuho rozmýšľal, prečo ma sem pozvala a čo také dôležité mi chce povedať.

O päť minút tri vstúpila dnu svojím pôvabným krokom, a keď pani Strešňáková postavila pred ňu šálku s čiernou kávou, nadlho sa mi zahľadela do očí. Potom riekla: „Nemaj mi to za zlé, Štefan, ale... Včera som ťa dlho pozorovala a prišla som na jednu vážnu vec. Žiaľ, máš sklony až priveľmi sa priateliť s pohárikom. Pozvala som ťa sem preto, aby som ťa veľmi vážne varovala... Kým je ešte čas...“ – „Varovala? Prosím ťa a pred čím?“ spýtal som sa. „Pred ním. Pred tým nesmierne silným obrom, nad ktorým ešte nikto nikdy nezvíťazil...“ – „Máš na mysli víno?“ opýtal som sa. „Víno, pivo, pálenku, všetko čo omamuje mozog. Nekamaráť sa s nimi priveľmi, lebo budeš veľmi nešťastný. Nepúšťaj si ich k telu! Ten obor je nielen veľmi silný, ale aj veľmi zákerný...“ – „Zákerný? Nehovor! To mi je novinka. A prečo?“ – „Preto... Pretože... Pretože má len jednu ruku... Tou rukou ťa nielen hladká, ale ťa zároveň aj postráka do priepasti, z ktorej nevylezieš. V nej sa umiera zaživa. Ak sa ta raz dostaneš, už nikdy z nej sám nevyjdeš. Stratíš to najcennejšie, čo máš: slobodu. Už nikdy nebudeš sám sebe pánom, vždy budeš robiť to, čo chce ten jednoruký zákerný obor, a nie ty sám...“ – „Zveličuješ! Preháňaš, zbytočne strašíš!“ – „Nie... Vôbec nie... Som až priveľmi mierna... Ty nevieš, koľko strašného, koľko nevýslovného nešťastia priniesol tým, čo si ho priveľmi púšťali k telu, ako skončili... A teraz už prepáč! Musím sa vrátiť do školy, o štvrtej sa mi začína ďalšia prednáška.“

Rebeka... Môj dávny anjel záchrany... Ktovie, kde je, čo robí teraz, kam ju osud zavial a či bola v živote aspoň trochu šťastná? Neraz sa trápim týmito otázkami, keď na ňu myslím s vďakou za jej otvorené slová. Lebo, žiaľ, v živote sa stretávam s mnohými veľkými nešťastiami, ktoré postihli ľudí, čo sa až priveľmi priatelili s tým zákerným obrom s jednou rukou, ktorá nielen hladká, ale zároveň aj posúva do priepasti závislosti...

Autor je spisovateľ.

Nepriaznivé výsledky vo vzdelávaní treba hľadať v legislatíve

Ad: Pri laviciach najprv zmeny a potom platy

Ján PIEŠŤANSKÝ – Foto: autor

V rezorte školstva každú chvíľu rezonuje iná problematika. Kým na začiatku školského roka sa hovorilo o platoch učiteľov, teraz o podpriemerných výsledkoch v testovaní žiakov. V médiách sa problémy neustále rozoberajú najmä z pohľadov, čo je chybné alebo čo treba napraviť. Pri čítaní článku Pri laviciach najprv zmeny a potom platy, ktorý ste publikovali, dávam za pravdu jeho autorovi v tom, že požiadavky na pedagogického zamestnanca, ktorý vyučuje odborné predmety na odborných školách, sú značné, pretože musí mať odbornú i pedagogickú kvalifikáciu.

Zavše sa stretávame s problémom, že ak do školy nastúpi odborný pracovník z praxe, pedagogickú kvalifikáciu nemá, ale svojimi odbornými vedomosťami dokáže žiaka na trh práce pripraviť. V mnohých rezortoch pri prijímaní pracovníka sa tiež v prvom rade pozerá na to, ako vie robiť, a nie či pre daný odbor spĺňa všetky kvalifikačné požiadavky.

Klesajúca úroveň školstva sa neraz zužuje na problém s odmeňovaním učiteľov.

■ ČO JE KEDY PODSTATNÉ?

Žiaľ, mnohí učitelia, ktorí prišli z praxe, sa v školách dlho neohrejú ani nie tak pre platové podmienky, ale pre pedagogickú administratívu a dokumentáciu, ktorá sa od nich vyžaduje. Už sa mi stalo, že nastupujúci učiteľ z výrobnej praxe nemal ani poňatia o tom, čo sú metódy výučby, didaktické zásady, taxonómie alebo kompetencie, ale na druhej strane ich výborne dokázal uplatniť na vyučovacej hodine. Absolventi univerzít odborného zamerania často majú v zručnostiach, najmä v tých, ktoré si vyžadujú praktické cvičenia alebo samotný predmet odborná prax, medzery, pretože na univerzitách sa viac stretávajú so seminárnymi prácami, kde mnohí vyučujúci bazírujú na teoretických východiskách, pedagogickej terminológii a dodržiavaní noriem týkajúcich sa citácií z literárnych zdrojov...

Z hľadiska pôsobenia v pedagogickej praxi je na tom neraz zle aj sám riaditeľ. Ten okrem toho, že je zodpovedný za celkový chod školy, má ešte – aj keď skrátenú, ale predsa – vyučovaciu povinnosť. Je to úväzok, ktorý je súčasťou rozvrhu hodín. Ak má niečo dôležité vybaviť mimo miesta školy, tak čo má robiť? Ísť si odučiť svoju hodinu alebo vybaviť veci vyplývajúce z jeho manažérskej funkcie? Poznám mnohé krajiny v EÚ, kde riaditeľ školy je zapojený do vyučovacieho procesu maximálne v hospitačnej činnosti.

■ NIE IBA ZVONČEK...

Ak hovoríme o vyučovacej povinnosti, tak sa dotkneme i učiteľov. Na stredných školách je základný úväzok dvadsaťdva hodín týždenne. Nebudem tu teraz rozoberať celý kalendárny rok, tak ako ho rozobral autor článku z finančného hľadiska, ale podotýkam, že existuje aj mimoškolská činnosť, ktorá je v čase mimo vyučovania a prázdnin. Vtedy mnohí učitelia, najmä tí, čo vyučujú prírodovedné predmety alebo v našom prípade na poľnohospodárskej škole odborné predmety z rastlinnej výroby, s nadanými žiakmi trávia veľa času práve cez prázdniny, pretože vegetácia je na vrchole. Dobrú úroveň slovenského školstva v tomto smere dokumentujú výsledky z mnohých medzinárodných olympiád a zo súťaží.

Ak si chceme brať vzor zo zahraničných vzdelávacích systémov, zistíme, že tam učitelia, ktorí vedú určité záujmové útvary, majú zníženú základnú vyučovaciu povinnosť podľa náročnosti práce v záujmovom útvare alebo ak sú publikačne činní napríklad pri tvorbe učebnice či tvorbe odborných článkov do vybraných odborných periodík. Tí najlepší dokonca majú asistentov, ktorí im pripravujú techniku a mnohé materiály na vyučovanie.

■ HONBA ZA KREDITMI

Pre učiteľov – autorov učebníc, ktorých možno považovať naozaj za nadpriemerných pedagógov, sa ukázala nedokonalosť zákona č. 317/2009 v plnej nahote. Pred jeho uvedením do platnosti uznal všetkým učiteľom, ktorí vykonali vtedy ešte druhú kvalifikačnú skúšku (ako sa to nazývalo) za druhú atestáciu, kým tým, ktorí v čase už navrhovaného zákona tvorili učebnice alebo štátne vzdelávacie programy, neuznal nič. A zdôvodnenie? Dostali autorské honoráre, resp. boli im vyplatené dohody za vykonanú prácu... Treba však poznamenať, že zmluvy alebo dohody boli jednorazové a ich celková suma ďaleko zaostáva za tým, čo by bol učiteľ získal za druhú kvalifikačnú skúšku, ktorú vtedy bolo možné vykonať i bez získania šesťdesiatich kreditov za predchádzajúce kontinuálne vzdelávanie. Ak teraz chce učiteľ získať šesťdesiat kreditov, získa ich, ale nie tak, že absolvovaním kontinuálneho vzdelávania zlepší vyučovací proces v škole, ale uplatní stratégiu „honby“ za kreditmi. Jednoznačne možno konštatovať, že aj keď sa získajú kredity a vypracuje sa práca pre druhú atestáciu, tak oproti tvorbe učebnice vykazujú nižší stupeň použiteľnosti ako učebnica.

Tu sú príklady: kým atestačná práca je individuálneho charakteru, učebnica plní úlohu celospoločenského postavenia; učebnica musí splniť náročnejšie požiadavky, a tým i vyššiu úroveň oproti atestačnej práci po všetkých kľúčových stránkach – didaktickej, odbornej a gramatickej, pričom je i väčšieho rozsahu oproti atestačnej práci (požiadavka 60 strán); práca na učebnici si vyžaduje dlhšie časové obdobie vzhľadom na prihlásenie sa do konkurzu na jej tvorbu, zháňanie aktuálnych materiálov a rešpektovanie pripomienok vznesených recenzentmi, ŠIOV a MŠVVaŠ Slovenskej republiky, príp. i vydavateľstvom; slúži pre žiakov a učiteľov v rámci študijného odboru so zameraním pre celé Slovensko; jej využitie je na viac rokov a autor odbornej učebnice musí okrem odborných vedomostí komplexne preukázať znalosť gramatiky, odborného publicistického štýlu, odborno-metodické skúsenosti, zručnosti na výučbu predmetu a ďalšie náležitosti. Vydaná učebnica je navyše neraz bibliografickým zdrojom na písanie prác i pre tých, ktorí budú druhú atestáciu ešte len vykonávať. Autor učebnice takto jednoznačne preukazuje splnenie podmienok na uznanie druhej atestácie.

Keďže je málo príkladov na to, že sa autori učebníc dočkali takéhoto ohodnotenia, ďalších autorských aktivít sa vzdali. Potom sa ani netreba čudovať, že kvalitných učebníc je málo.

Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach obhájila akreditáciu

Na študentov čakajú všetky študijné odbory

Ján ČERNÝ – Foto: autor

Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie (UVLF) v Košiciach, ktorej hrozilo odňatie titulu univerzita, obhájila svoj akademický status. Minister školstva Peter Plavčan to oficiálne oznámil rektorke UVLF Jane Mojžišovej. Podľa informácií z pôdy univerzity v novom akademickom roku 2017/2018 prijíma škola študentov na všetky odbory.

Problémy tejto známej akademickej ustanovizne sa začali vlani. Ešte vo februári musela UVLF Košice oznámiť, že pre akademický rok 2016/2017 nebude prijímať prihlášky na štúdium farmácie. Dôvodom bolo pozastavenie akreditácie školy, hrozilo jej odňatie univerzitného titulu, dokonca odborná degradácia. Príslušné rezortné orgány vyzvali školu na odstránenie nedostatkov, ktoré bránili v zachovaní jej dovtedajšieho začlenenia medzi univerzitné vysoké školy na Slovensku. Po roku enormnej snahy sa situácia výrazne zmenila.

■ AKREDITAČNÉ ÁNO

„Vysoká škola prijala dostatočné opatrenia na odstránenie nedostatkov,“ zhrnula Akreditačná komisia na svojom zasadnutí z 24. – 25. januára v Bratislave. Komisia zároveň odporučila ministerstvu školstva ponechať jej začlenenie medzi univerzitné vysoké školy. „V zmysle uvedeného vám oznamujem, že Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie v Košiciach zostáva univerzitnou vysokou školou,“ potvrdil najnovšie minister školstva Peter Plavčan.

Prvé snahy o založenie vysokej školy veterinárskej na Slovensku sa objavili ešte koncom roku 1939 v dôsledku závažných zmien na vysokých školách v Čechách. Na návrh ministerstva školstva zvolali 18. decembra 1939 poradu zainteresovaných a dohodli sa na zriadení Veterinárskej fakulty v rámci Slovenskej univerzity. Vypracoval sa aj štatút fakulty, ktorý bol rozposlaný na jednotlivé fakulty univerzity, predsedovi vlády a ministrovi školstva. Vojna však tento plán pozastavila.

Zverolekárstvo patrí k najnáročnejším aj najkrajším odborom.

Po vojnových udalostiach Ladislav Novomeský zaslal 17. 5. 1949 prípis Predsedníctvu ÚV KSS, v ktorom sa prihováral za zriadenie vysokej školy veterinárnej na Slovensku. Poukázal na to, že v Čechách chcú štyri mestá založiť takúto školu. Odporúčal prijať návrh na zriadenie školy v Košiciach a predsedníctvo žiadal o súhlas.

■ S PUNCOM KVALITY

Košická „veterina“ prešla veľký kus cesty ku kvalite. Obhájila svoje zaradenie medzi univerzitné vysoké školy v rámci národnej akreditácie a na základe výsledku medzinárodnej evalvácie a akreditácie bola zaradená medzi dvanásť najlepších veterinárskych vysokých škôl v Európe. Univerzita sa výrazne etablovala na slovenskom i európskom vzdelávacom trhu ako kvalitná a moderná inštitúcia. Zvyšuje sa tak hodnota diplomu jej absolventov, ktorí získavajú punc kvality a sú viac žiadaní na trhu práce.

NA MARGO

Pri hodnotení vývoja ekonomík v členských štátoch Únie a tiež v eurozóne treba priznať, že po desiatich rokoch dochádza takmer vo všetkých štátoch spoločenstva k zreteľnému rastu. Iná vec však je ich zadlženosť, pretože Grécku sa dlhy nepodarí splatiť nikdy, niektoré krajiny si s neplnením kritérií eurozóny nerobia nijaké ťažkosti a o problémoch talianskeho bankového sektora sa už popísalo dosť. A tak si kladieme oprávnenú otázku, akú stopu môžu spomínané politické udalosti zanechať na ekonomikách EÚ?

Naše vyhliadky

Podľa Eurostatu najväčší rast zaznamenala vlani rumunská, írska a maltská ekonomika s rastom HDP nad štyri percentá. Nad trojpercentným rastom sú ekonomiky Luxemburska, Švédska, Bulharska, Španielska a tiež aj Slovenska. Z členských krajín V4 dosiahlo Poľsko 2,8-percentný rast, Česko 2,4 a najhoršie dopadlo Maďarsko s ročným rastom HDP 1,9 percenta.

Ako sa to podarilo po desiatich rokoch dosiahnuť? Za všetkým vraj treba vidieť uvoľnenú menovú politiku ECB, ktorá podporila rast investícií, a teda aj rast zamestnanosti, čo viedlo k nárastu domácej spotreby, a tým aj HDP. Naďalej však platí, že nie všetky opatrenia centrálnej banky vyhovujú všetkým, a tí, ktorým sa nedarilo najlepšie, zvaľujú vinu na fungovanie spoločnej meny.

Slovenská ekonomika počas všetkých štvrťrokov vlaňajška dosahovala rast HDP nad tri percentá. Je to síce menej ako vo štvrtom štvrťroku 2015, keď rast bol 4,3 percenta. V spomínanom roku sme však chceli dočerpať európske fondy, čo sa na raste HDP muselo prejaviť. Okrem poklesu nezamestnanosti a nárastu platov, čo malo pri nízkej inflácii vplyv na rast domácej spotreby (s čím súvisí aj rast tržieb v maloobchode), sa darilo viac aj nášmu exportu. Okrem automobilového priemyslu sa výraznejšie presadzoval aj elektrotechnický priemysel a na prekvapenie sa viac darilo aj výrobe kovov, čo je vždy dobrá správa.

Pravdaže, aj my musíme v najbližšom čase počítať s negatívnymi následkami nastávajúcich politických udalostí, ktoré určite ovplyvnia naše exportné príležitosti. Tento rok odštartoval viacpercentným zvyšovaním inflácie najmä v potravinárskom priemysle, zmeny čakajú žiadateľov hypoték, zatiaľ sa nič nehovorí o zvyšovaní úrokov na vklady. Podľa všetkého v budúcnosti neuspejeme s terajšou 21-percentnou sadzbou dane z príjmu právnických osôb, keď v Česku a Poľsku je o dve percentá nižšia a od roku 2017 sa v Maďarsku spomínaná sadzba znížila na deväť percent, čo už môžeme označiť ako daňový raj. V tejto súvislosti však treba povedať, že nielen sadzba, ale aj odvody, cena práce a stabilné podnikateľské prostredie sú pre zahraničných investorov kritériá pre rozhodovanie o vstupe do konkrétnej krajiny. Iným problémom Slovenska sú ponúkané nadštandardné investičné stimuly najmä pre zahraničných investorov, čím sa poškodzujú domáci podnikatelia.

Róbert HÖLCZ

POZNÁMKA

V literárnej kritike, ale aj v publicistike a občas i v bežnej reči užívame slovíčko text pomerne často. Môže to byť rovnako dobre próza, ako aj esej, literárna štúdia, komentár a hocičo iné skladajúce sa z písmen a následne zo slov a z viet. Oveľa zriedkavejšie sa termín text používa v prípade básne. Tam skôr zvykneme hovoriť o verši či o strofe. Lenže jednoznačnú asociáciu pri tomto pojme majú ľudia z hudobnej branže.

Trápenie s textom

Slovo text pre muzikantov znamená jednoznačne slovnú zložku piesne a hotovo. Človek, ktorý vkladá slová do úst speváka, je odjakživa textár. Textár môže byť takpovediac čistý alebo hybridný. Čistý textár je vyslovene špecializovaný na hudobné texty – či už takzvané „suché“, teda určené na zhudobnenie, alebo šité priamo na už zloženú hudbu. Hybridný textár je obyčajne aj, alebo najmä básnikom. Pokiaľ v našich podmienkach sa medzi básnikov textárov zaraďujú autori ako Ivan Štrpka, Kamil Peteraj, Jozef Urban, Ján Štrasser, tak viac-menej čistí textári sú Boris Filan, Vlado Krausz či Juraj Soviar. Samozrejme, nedá sa to vymedzovať striktne, keďže veľa básnikov aspoň raz či dvakrát zablúdi do textárskej oblasti ako Miroslav Válek a naopak na druhej strane kvalitný textár sa náhle cíti v hudobnej košeli pritesno a prejde na poéziu.

Rozmach slovenského piesňového textu môžeme vnímať na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov. Dovtedy bola slovná zložka populárnej piesne skutočne iba nenáročnou „výplňou“ tanečných melódií, kde sa spomínala Zuzka Zuzička, dedinky v údolí boli malebné a očaril nás huslí hlas. S nástupom rockovej generácie dnes už v podstate sedemdesiatnikov sa slovenčina etablovala aj ako vhodný nástroj pre rockovú hudbu. Samozrejme, platí to iba pre invenčné hudobné projekty. Ale aj populárna masová produkcia neklesala, napríklad v prípade skupín Elán či Modus, do pásma sladkastého kliše.

Hudobníkov a textárov zastupuje Slovenský ochranný zväz autorský (SOZA), a keďže éteru vládla pôvodná tvorba, pre zopár ľudí sa textárska tvorba stala celkom lukratívnou tvorivou činnosťou. Po novembri 1989 sa situácia zmenila a mnohí hudobníci si uvedomili, že texty tiež prinášajú tantiémy. Básnici boli takpovediac až na výnimky „odstavení“ a začala sa „samovýroba“. Ak je niekto zručný muzikant, to ešte neznamená, že vie rovnako kvalitne narábať aj so slovom. Korunu tomu všetkému nasadil hip-hop a rap, kde sa texty zmenili na deklamované čudesné prejavy plné banalít, no najmä silácky vulgárnych slov a sexuálnych narážok, ktoré mali byť „známkou svetovosti“ daných tiežspevákov. Zdá sa, že na renesanciu slovenského piesňového textu si ešte počkáme, aj keď prvé lastovičky sa objavujú prinajmenšom od konca dekády 21. storočia.

Maroš M. BANČEJ

Riaditeľ Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov Roman MICHELKO

Profesia spisovateľ – až na výnimky, u nás neexistuje

Zhováral sa Martin BACHAN – Foto: archív redakcie SNN

„Keďže každý, kto má peniaze, si dnes môže vydať knihu, nejestvuje filter medzi kvalitou a nekvalitou. Vychádza obrovské kvantum kníh, lenže kníh, ktoré sa dočkajú druhého vydania, je len minimum. Povolanie spisovateľa – až na zopár výnimiek, neexistuje. Samozrejme, sú tu nejaké štipendiá a príspevky Literárneho fondu, lenže sú také zanedbateľné, že neumožňujú spisovateľom z nich reálne žiť. Slovenská próza je taká, akú malý národ môže mať. Súčasne nemáme nijakého autora, ktorý by medzinárodne prerazil a bol úspešný. Neznamená to, že by naša literatúra bola kvalitatívne slabšia ako trebárs v susednom Česku, lenže jazykový hendikep a obmedzené možnosti presadenia SA výrazne komplikujú jej šírenie,“ to je niekoľko premís, ktoré o vydávaní kníh, ich tvorbe a tvorcoch povedal v Mesiaci knihy riaditeľ Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov Roman MICHELKO.

Literárny búrlivák Roman MICHELKO.

Súčasnú slovenskú literatúru treba predovšetkým rozlíšiť na literatúru komerčnú a literatúru s umeleckými ambíciami. Ikonami vydavateľského žánru sú autori Jozef Banáš, Táňa Keleová-Vasilková, Dominik Dán, Gustáv Murín a Boris Filan. Svoje miesto si nájdu aj žánroví autori, ako napríklad Červenák alebo Karika. Čo sa týka umeleckej literatúry, existuje tu istý segment známy ako súťaž Anasoft Litera, ktorej hodnotiaca komisia má špecifické estetické kritériá. Práve tu môžeme nájsť etablovaných autorov, ako sú Rakús, Vilikovský, Balla a Vadas. Napriek tomu, že ich knihy majú zlomkovú predajnosť, sú vysoko cenené v rámci recenzentov a vyšších akademických kruhov. Osobne tu však vidím problém v zameriavaní sa iba na istý segment a v ignorovaní starších autorov, ako povedzme Hykisch, Jaroš, Švenková a ďalších.

● Aký je váš pohľad na vývoj slovenskej literatúry?

V obrodnom období sa začala tlačiť téza, ktorá hovorila, že spisovateľ je svedomie národa. Keď si zoberieme sociálny realizmus päťdesiatych rokov, môžeme si všimnúť, že šlo o schematicky ploché a účelové veci. Príznačné diela ako *Drevená dedina, Modré vlny,* Jilemnického *Kronika* boli vyslovene odrazom moci. Do istej miery prelomový román bol *Nikdy nie si sama* od Vladimíra Mináča, keď sa prvý raz od povojnovej prózy začalo riešiť súkromie človeka. Vyznačuje to istý presun od celospoločenských tém k intímnejšiemu prežívaniu jednotlivých skúseností.

Tak ako boli limity za socializmu, existujú aj dnes. Samozrejme, s rozdielom, že v minulosti boli ideologické a dnes sú ekonomické. Zatiaľ čo v súčasnosti vydavatelia tlačia autorov, aby písali komerčne a nadbiehali vkusu publika, predtým sa zas podriaďovali silnej ideologickej cenzúre a spisovateľov skôr tlmili. Samotné postavenie spisovateľa však bolo úplne iné. Do istej miery išlo o kastu, ktorá mala podstatne vyššie honoráre, a tým aj lepšie zázemie. V porovnaní s týmito podmienkami sa hmotné pôsobenie autora výrazne skomplikovalo. Ani vtedy nebolo veľa spisovateľov, ktorí dokázali žiť iba čisto z písania, ale jestvovala istá inštitucionálna štruktúra, ktorá vedela udržať istý okruh, t. j. dvadsať, tridsať, štyridsať autorov v profesionálnom režime, čo je dnes nepredstaviteľné.

Očakávanie spisovateľa sa tiež výrazne zmenilo. Navzdory naivite a nepresnosti vyjadrenej počas obdobia socializmu bolo hlavným očakávaním kultivovať spoločnosť a klásť otázky. Dnes je očakávanie osloviť a pobaviť istú cieľovú skupinu. Literatúra je komercializovaná a často pôsobí len ako spotrebný tovar. Navzdory tomu, že máme stále aj spisovateľov, ktorým ide o estetické vyjadrenie – či už súťažiaci Anasoft Litera, alebo starí bardi, ktorí začínali v šesťdesiatych, sedemdesiatych rokoch; v rámci trhu jednoznačne prevláda nová generácia typu Jozef Banáš, Táňa Keleová-Vasilková alebo Gustáv Murín, ktorí pokračujú v nastavenom trende zameriavania sa na predajnosť. Kým susedia v Česku majú Viewegha, ktorého knihy preložili do vyše pätnástich jazykov a v zahraničí vychádza v pomerne slušných nákladoch, Halinu Pawlowskú, disidentov ako Kafku a Klímu, u nás by ste niekoho takého hľadali iba ťažko.

● A čo mladí začínajúci slovenskí autori? Majú podľa vás predpoklady na to, aby našu krajinu reprezentovali aj vo svete?

Tu je otázka: Kto je mladý autor? Je Červenák, ktorý má okolo štyridsať, mladý autor? Je Karika mladý autor? Registrujem teraz pokusy o presadenie Petra Adameckého, autora *Piešťanských spojok, Vyznávača* atď. Zjavná odpoveď však je, tak ako som už raz pripomenul, že nijaký slovenský autor sa nepresadil v európskom, nieto ešte vo svetovom kontexte. Niekedy to je náročné. Napokon, aj autor Paulo Coelho bol známy v Brazílii, ale trvalo mimoriadne dlho, kým sa stal globálnym autorom. Nakoniec vyšiel v Írsku ako katolíckej krajine a odtiaľ sa jeho meno pohlo do sveta, až sa z neho stala svetová literárna superstar. V raných deväťdesiatych rokoch bol prelomový autor Jostein Gaarder s dielom *Sofiin svet*, v ktorom prerozprával filozofiu príbehovým spôsobom. Navzdory výraznej popularite v nemecky hovoriacich krajinách globálny autor sa z neho stal až po preložení do angličtiny. Tiež to nebola okamžitá udalosť, ale rysovala sa niekoľko rokov. V každom prípade, takéhoto autora jednoducho nemáme.

Čo sa týka mladej generácie, mám dojem, že autori túžia byť úspešní, a tak sa pokúšajú vyjsť v ústrety vkusu publika. Momentálne možno zachytiť istú žánrovú „pikošku“ od Janka Lšu s názvom *Kladivák,* ktorá figuruje ako zaujímavý experiment, je však otázne, či reálne uspeje. Pokiaľ sa bavíme o úspechu za hranicami, šanca slovenského prozaika preraziť je veľmi malá, nie však nejestvujúca. Môžeme si to ilustrovať príkladom Michala Hvoreckého, ktorý sa o to aj mimoriadne pokúšal. Vybral sa preto dokonca do Nemecka, istý čas tam aj žil. Jeho prvé dva romány *Silný pocit čistoty a Lovci a zberači*, ktoré vydal, samozrejme, aj v nemčine, literárna kritika vysoko ocenila, keďže išlo o jeho vnútornú potrebu vyjadriť svoje pocity. Ani napriek tomu však nedosiahol razantný úspech. Aj preto si dal v ďalších dielach záležať na tom, aby sa v prvom rade zapáčil najmä publiku. Vznikli tak diela ako *Plyš, Posledný hit,* ktoré už nedosiahli kvalitu jeho predošlých diel, stretli sa s vlažným prijatím publika, ale Hvoreckému sa podarilo dostať do priazne vydavateľstva Ikar. Napriek tomu, že sa však dlhodobo, tvrdo a systematicky usiloval presadiť a urobiť zo seba značku, keď opomenieme jeho domáci úspech, na prenikavý úspech v zahraničí to však stále nevyzerá.

● Aký je váš postoj k literárnym súťažiam? Poskytujú dostatočnú mieru objektivity a spätnej väzby pre tzv. začiatočníkov?

Súťaže majú veľký význam v rámci konfrontácie s čitateľom. Porotcovia sú viac-menej kvalifikovaní na to, aby vedeli poradiť, zaradiť do súčasného kontextu a poskytnúť nejaké to spätné zrkadlo. Pokiaľ ide o jednotlivé súťaže, začnem súťažou Poviedka. Jedna vec je, prečo vznikla. Začalo sa to tak, že Koloman Kertész Bagala chcel nájsť isté talenty, a tak im urobil priestor. S Poviedkou mám však jeden zásadný problém. Zloženie komisie nereprezentuje celé spektrum slovenskej literatúry. Je esteticky zakotvené okolo Literárnovedného ústavu SAV a ostentatívne ignoruje istý druh autorov. Súťaže zvyčajne dávajú prvotný impulz o novej tvári na literárnej scéne. KKeď sa mladý autor stane, napríklad, laureátom Ceny Ivana Krasku, začne sa o ňom hovoriť a stane sa mediálne známejším, do literatúry prichádza talent, o ktorom ešte budeme počuť. Bagalovci pre zmenu dostávajú možnosť potenciálneho vydania až vtedy, keď na to budú mať a dozrú. Zhodou okolností si to môžeme ilustrovať na Kopcsayovi a Kompánikovej, ktorých tento vydavateľ nedávno vytiahol. Autori totiž môžu rátať iba s obmedzenými nákladmi. Navzdory tomu, že Poviedka je anonymná súťaž, zloženie komisie eliminuje značnú časť literárneho spektra.

Dobrú propagáciu má, povedzme, Anasoft Litera, ktorá nejaké tri-štyri mesiace pred vyhlásením víťaza zverejní nominačný večer, kde sa objaví zo desať titulov. Tie už sú označené ako finalisti a následne sa s ich autormi pracuje tak, že chodia na rôzne besedy, čítania a do škôl. Prekáža mi však, že vo finálovej desiatke nebol nikdy Anton Hykisch, Peter Jaroš, Vierka Švenková – čo sú, myslím si, porovnateľní autori ako zvyčajní nominanti. Prečo to tak nie je? Nie som si istý, či sú v tom iba hodnotové kritériá. Mám pocit, že sa na tom podieľajú aj mimoliterárne okolnosti.

Z hľadiska súťaží možno nájsť skutočné kvantum takýchto podujatí – či už ide o Jašíkove Kysuce, Štúrovo Pero, Novomestského Senicu alebo Vansovej Lomničku. Zatiaľ čo na jednej strane je dobré, že niečo takéto funguje, dochádza k určitej devalvácii samotného fenoménu. Jednak v týchto súťažiach väčšinou obiehajú tí istí ľudia. A neraz nie je veľmi z čoho vyberať.

Pokiaľ ide o žánrové súťaže, ako trebárs Cena fantázie, ide prevažne o texty uzavretej komunity. Sci-fi a fantasy komunita na Slovensku nie je veľmi početná, o čom svedčí aj zlyhanie periodika Fantázia, ktoré v istých rokoch vychádzalo.

● Viete o niečom jedinečnom a neobyčajnom, čo by mohlo ako slovenská kniha zarezonovať na medzinárodnej úrovni? Ak niečo také existuje, dokážeme to dostatočne využiť v náš prospech?

Vyložene špecifickú záležitosť, ktorá je iným nepodobná, tu nevidím. Skôr mám pocit, že sa inšpirujeme z vonkajších vplyvov. Do istej miery je fenoménom Dominik Dán. Píše totiž kriminálku, ktorá je dosť originálna. Možno nie je len dostatočne propagovaný, keďže zatiaľ bol od neho sfilmovaný iba *Červený kapitán.* Je však fakt, že ako autor robí na Slovensku väčšie objemy ako Agatha Christie či P. D. Jamesová a minimálne rovnaké objemy ako Mankell alebo *Jo Nesbo.* Otázka však je, či jeden autor robí špecifikum slovenskej literatúry.

● Vedeli by ste pomenovať problémy na slovenskej literárnej scéne?

Jeden zásadný problém je v tom, že biznis v knižnej tvorbe nie je bežný. Aby na to značná časť literárnej tvorby nedoplácala, mali by fungovať isté podporné mechanizmy. Navzdory tomu, že nejaké takéto mechanizmy už jestvujú, skutočnosť, že sú veľmi nepriateľské voči ich žiadateľom, ich robí neúčinnými. Často sú tiež neobjektívne. Nie všetky podporené diela sú umelecky zaujímavé a, naopak, niektoré umelecky hodnotné diela podporené nie sú.Problém vidím aj v tom, že niektoré veľké a zásadné projekty sú nevydateľné. Môžeme si to ukázať na príklade troch alebo štyroch českých vydaní Proustovho *Hľadania strateného času*, zatiaľ čo na Slovensku doteraz nevyšlo ani jedno. Tých sedem zväzkov je mimoriadne náročné vydavateľsky pokryť, čo je ohromná škoda, keďže ide o absolútny klenot svetovej literatúry. Danteho *Božskú komédiu* sme vydali raz. Od prvej po tretiu časť to trvalo dvadsaťsedem rokov. Česi ju prvý raz vydali už po deväťnástom storočí...

Druhá vec je, samozrejme, politická polarita. Tá bola veľmi vyhrotená v deväťdesiatych rokoch na línii federalistov, národniarov atď. Dodnes je to stále do istej miery vyhrotené, aj keď už podstatne menej ostré. nahradiť: Sú tu akési nedokonalé podporné mechanizmy. Existuje síce Literárne informačné centrum, lenže to nepokrýva celé spektrum literatúry, ale iba subjektívne vybranú skupinu istých spisovateľov, ktorým dáva aj štipendiá. Samozrejme, je ťažké zachovať si odstup...

Ako jeden z najzásadnejších problémov registrujem to, že všetky literárne časopisy fungujú v poloamatérskych až amatérskych režimoch. Pozíciu literárneho redaktora môže robiť buď dôchodca, alebo niekto popri zamestnaní. Značnú časť spoločenského diskurzu v šesťdesiatych rokoch formovali mienkotvorné, kultúrne časopisy typu Kultúrny život, Literárny týždenník, Host do domu atď. Dnes sú extrémne podvyživené, ľudia v nich v podstate nemajú šancu v profesionálnom režime. Nie je možné, aby bol človek v aktívnom veku napríklad šéfredaktorom takéhoto periodika, pretože mzdové náklady nemôžu byť hradené zo štátnej dotácie a honoráre stagnujú na úrovni predrevolučných čias. Inštitucionálne mechanizmy jednoducho neumožňujú rozkvet. Bolo by preto vhodné urobiť systémovú zmenu: Ak môže mať Knižná Revue a Slniečko v LIC plne profesionálnu redakciu, prečo ju nemôžu mať Romboid, Dotyky alebo Literárny týždenník?

Premenovávanie na železniciach dláždi cesty autonomistickým reliktom

Niečo na oživenie národnej pamäti

Stanislav BAJANÍK – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Čoraz častejšie počuť o tzv. iredentistických bunkách na Slovensku, v Ukrajine, Rumunsku, Srbsku-Vojvodine. Chorváti si to s nimi už dávno vybavili... Parížska mierová zmluva po druhej svetovej vojne (1946) zakázala porazeným štátom, teda aj Maďarsku, organizovať paravojenské združenia alebo spolky volajúce po zmene hraníc, iredente a k vytváraniu územných etnických samospráv, ako si to už pred rokom 1989 a najmä po ňom niektorí politici dovolili. Pripomeňme len aktivity M. Duraya. Aj teraz potichu, ale iste operuje v teréne iredentistický Jobbik. Vie sa aj o podpore zahraničných maďarských organizácií, a tým, čo mali možnosť v Maďarsku navštíviť dokonca aj „slovenské školy", ostávajú v pamäti mapy „Magyarországu" prekračujúce hranice štátu vymedzeného mocnosťami v Paríži, čo sa dosiaľ nezmenilo.

Terajšia slovenská vládna koalícia si udržuje trend „nevyvolávania konfliktov", tzv. štandardné obojstranné vzťahy teda fungujú, otázne je či na obidvoch stranách a recipročne.

Za uplynulých takmer dvadsaťšesť rokov sa otázka menšinovej autonómie pretriasala mnohokrát. Ostatné roky nastalo politické ticho. Dokedy? Napätie opäť vyvoláva nový jav vládneho programu o menšinovom označení či „kolíkovaní" železničných a dopravných staníc v SR. V čase nových „provokácií a aktivít iredenty" poskytujeme našim čitateľom pre oživenie pamäti len niekoľko z mnohých dôkazov a dokladov o „trvale udržateľnom rozvoji" v názoroch na menšinovú autonómiu tam, kde žije vyše milión Slovákov a okolo pol milióna našich menšinových spoluobčanov.

■ NOVÁ ÉRA

Memorandum Maďarského demokratického hnutia z októbra 1992, kde sa nastolili podnety na všestrannú úpravu národnostných práv v SR, sa v čl. 11 požaduje pre ochranu identity osôb, ktoré patria k menšine, „kultúrna samospráva". V tom čase predseda vlády MR J. Antal v prítomnosti Bélu Bugára, Miklóša Duraya o. i. „prerokoval situáciu maďarskej menšiny na Slovensku, prípravu maďarského menšinového zákona a všetci sa zhodli v názore (a teraz pozor, S. B.), že postavenie maďarskej menšiny by bolo potrebné riešiť s prihliadnutím na samosprávu". Nepszava 7. 10. 1992 pritom priniesla aj informáciu, že „keď sa Maďarsku nepodarí zlepšiť situáciu maďarskej menšiny na Slovensku, tak Maďarsko sa ozve proti prijatiu Slovenska za člena Európskej rady". Magyar Nemzet 7. 10. 1992 verejnosť informoval, že „Iniciatíva Dunajský kruh v liste pápežovi Jánovi Pavlovi II. zdôraznila, že prípadné odklonenie Dunaja bude mať veľké následky na ekologické, spoločenské, hospodárske pre menšiny a ľudské práva...".

„Ponížení a neuznaní" v Novom Maďarskom občianskom hnutí a maďarské menšinové politické strany našli hneď oporu v medzinárodných štruktúrach v Maďarsku a vo Svetovom kongrese Maďarov: „Naše medzinárodné kroky neriadi náhoda, ale sa uskutočňujú podľa deklarácie, ktorú vydal tretí Svetový kongres Maďarov. Táto deklarácia je v súlade so základnými ideami Spolužitia (bývalé maďarské hnutie) s princípmi maďarskej komisie, ktorá bráni práva menšín v Československu. Touto deklaráciou sa stanú legitímne naše snahy na získanie autonómie, aby sme sa po kultúrnej stránke považovali za Maďarov – za súčasť Maďarska. Je to otázka života viac ako polmiliónovej maďarskej menšiny." (M. Duray, Uj Szó, 14. 10. 1992).

Združenie miest a obcí Žitného ostrova v súvislosti s riešením a diskusiami okolo územného členenia SR prijalo v roku 1993 výzvu obecných a mestských zastupiteľstiev, v ktorej sa okrem iného v bode 9 požaduje „za základ členenia požadovať odporučenie Snemu Rady Európy, číslo 1201, hlavne článok 11 v oblastiach, ktorých príslušníci národnostnej menšiny tvoria početnú menšinu, sú oprávnení vytvárať svoje samosprávne autonómne orgány, resp. získať osobitný status (samosprávnu autonómiu)". Čl. 11 odporúčania sa končí vetou: „... V súlade s domácou legislatívou štátu." V roku 1993 taká požiadavka nekorešpondovala s „legislatívou štátu", odporúčania prijala NR SR až v roku 1995.

Na 4. kongrese Spolužitia 27. februára 1993 sa v Komárne Miklós Duray vyslovil, že „pred pár dňami sme začali nechcený rozpad štátu, ale musíme ho akceptovať. ... Naším najbližším cieľom je politická a hospodárska samospráva a celková autonómia. Máme nárok ... na autonómiu". (Slovenské národné noviny16/1993). L. Dobos informoval, „že kongres má zaviazať predsedníctvo, aby predložilo plán územnej autonómie a vytvorenie parlamentu, ... podporiť vytvorenie Karpatského regiónu" (tamtiež).

■ RÁMEC AUTONÓMIE

V čom spočíva rámec autonómie, dokladajú dokumenty z Kongresu. „Podľa pomeru väčšinového obyvateľstva treba vymedziť: 1. Väčšinová oblasť, kde žije viac ako 50 percent obyvateľstva rovnakej národnosti. 2. menšinová oblasť, kde žije 50 percent obyvateľstva rovnakej národnosti. 2. menšinová oblasť, kde žije menej ako 50 percent obyvateľstva rovnakej národnosti, ale ich počet klesá pod 10 percent. 3. Oblasť s roztrúseným menšinovým obyvateľstvom, kde žije menej ako 10 percent obyvateľstva rovnakej národnosti alebo menej ako 10 percent obyvateľstva rovnakej národnosti ako 100 osôb." (Szabat Uj Szó, 3. 3. 1993). Zopakujme, že tu žije takmer jeden milión Slovákov na území svojho vlastného štátu.

Okrem toho prijal viac čiastkových záverov pre školstvo, kultúru, cirkev, zdravotníctvo a iné oblasti, rezorty a inštitúcie. Pritom SR v tom čase disponovala okolo dvadsiatimi zákonmi a právnymi normami dotýkajúcimi sa aj menšinových práv. O limite desaťpercentného menšinového zastúpenia, ktorý by mal byť hranicou pri rozhodovaní, nehovorí ani jedna. Neskoršie sa slovenské zákonodarstvo ustálilo na hranici dvadsaťpercentného zastúpenia menšinového obyvateľstva a tá dosiaľ platí. Platí i snaha maďarských politikov SR o jeho zníženie na desať percent. Kto pozná Európsku chartu regionálnych a menšinových jazykov pre EÚ, vie, že v Európe ide o výnimočné požiadavky len smerom k Slovensku.

Na otázku čo je dobrá autonómia na etnickom princípe, M. Duray v Uj Szó 28. 5. 1993 odpovedal: „... Aby sme mohli rozhodovať o svojich záležitostiach a aby sme boli hospodársky samostatní. To znamená, že časť štátneho rozpočtu sa musí presunúť do kompetencií autonómie. Spolužitie má na mysli územnú samosprávu a osobnú autonómiu..."

J. Kvarda, iniciátor vyhlásení Združenia miest a obcí Žitného ostrova, na otázku, či by malo ísť o kultúrnu, školskú alebo územnú autonómiu, poznamenal: ... „Tieto dve veci nemožno od seba oddeliť. Je nemysliteľné, aby v oblasti, kde je maďarská väčšina, nebol štátny úrad, ktorý by riadil školy. Zákon o samosprávach hovorí, že obec je samostatná územná jednotka, keď spojíme dve alebo viac obcí, znamená to určitú územnú autonómiu. Je veľmi pravdepodobné, že predstavitelia Rady Európy sa skôr dohodnú s iniciátormi autonómie ako predstaviteľmi slovenského politického vedenia." (Uj Szó, 28. 5. 1993).

■ VOLANIE PO REVÍZIÁCH

Prvý rok obnovenej slovenskej štátnosti (1993) bol poznačený viacerými iniciatívami v národnostných problémoch na Slovensku. Bývalé Spolužitie, MKDH, Maďarská ľudová strana, Maďarská občianska strana pri prijímaní Slovenska do Rady Európy okrem iného žiadali „zrušenie platnosti diskriminačného prezidentského dekrétu (E. Beneša) z obdobia 1904 – 1945 – 1948 a reštitúciou zmierniť negatívne následky. Z toho dôvodu je potrebné zmeniť reštitučný zákon, ktorý sa týka maďarských a nemeckých spoluobčanov" (L. Nagy, B. Bugár, M. Duray, G. Popély, 4. 2. 1993).

Spoločné vyhlásenie účastníkov konferencie Maďarsko a Maďari žijúci za hranicami v Budapešti 5. júla 1996 o. i. upozorňuje, že „základným predpokladom na zachovanie identity Maďarov žijúcich za hranicami na ich prežitie a rozvoj ako spoločenstva a tiež zachovanie na rodnej zemi je vytvorenie autonómie v súlade s európskou praxou a duchom medzinárodných noriem..." (o. i. B. Bugár, E. Bauerová, L. Nagy).

Ministerstvo zahraničných vecí MR vzápätí potvrdilo, že „vláda považuje autonómiu menšín za vhodný a žiaduci rámec na uplatnenie ľudských menšinových, hospodársko-sociálnych práv v rámci hraníc daného štátu. ... Podporuje vytvorenie podmienok na uplatnenie práv Maďarov žijúcich za hranicami realizáciou ich úsilia o autonómiu v súlade s pokrokovou európskou praxou" (denník Slovenská Republika, 10. 7. 1996).

Vtedajší predseda Ústavného súdu SR M. Čič k týmto problémom signatárom Stretnutí Slovákov žijúcich na juhu Slovenska v Šuranoch – pre pamäť zopakujem – o. i. napísal: „Ako problematická sféra sa javí aplikácia ústavných princípov a konkrétnych článkov. Mám na mysli tak zákonodarstvo, t. j. konkretizáciu ústavných článkov v obyčajných zákonoch a iných právnych normách, ako aj realizáciu predpisov v živote tých spoločne žijúcich societ, ktoré sa líšia jazykom, eventuálne aj inými relevantnými vlastnosťami a danosťami. Osobne som za normatívnu úpravu tých vzťahov, ktoré sú permanentným zdrojom nedorozumení a, žiaľ, aj neopodstatnených provokácií." (8. 1. 1998)

■ ŠURIANSKE STRETNUTIA

Opakované intervencie k vládnym činiteľom zo stretnutí v Šuranoch – pokiaľ išlo o slovenské potreby na tomto území štátu – niekdajší podpredseda vlády SR P. Csáky komentoval: „Členovia vlády SR sú názoru, že naša krajina potrebuje pokoj, tolerantné a tvorivé ovzdušie a akceptovanie kresťanských hodnôt vo verejnom živote."(4. 1. 1999) Slovenskí kresťania vtedy ešte zápasili s praxou obmedzovania slovenských bohoslužieb na jazykovo zmiešaných územiach v SR...

Bývalý predseda vlády SR M. Dzurinda na opakované interpelácie zo Šurian odpísal: „Vážim si aktívnu účasť všetkých občanov Slovenska pri riešení rôznych spoločenských problémov a ubezpečujem vás, že k problematike nielen krajanského zákona, ale celkovo tzv. maďarskej otázke sa venujem veľmi zodpovedne a vždy sa snažím nájsť a presadiť riešenie v prospech záujmov Slovenskej republiky..." (8. 1. 2003)

Čo sa vykonalo za jeho vlády na prospech skutočných záujmov Slovákov na juhu, ťažko konkrétne pomenovať. Jeho nástupkyňa I. Radičová s kabinetom dokonca podnikli kroky na zníženie kvóra na už spomínaný desaťpercentný limit. Až nástup vlád premiéra R. Fica politicky utlmili rast menšinových iniciatív, k čomu sa, objektívne povedané, pripojili – nevieme či nie iba takticky – aj niektoré maďarské hnutia a strany.

Súčasná vládna koalícia by si však mala vypočuť občanov jazykovo zmiešaných území v SR, aby zistila, ako sú vinou legislatívnych úprav vlád smerom k samosprávam a terénu veľmi často Slováci na území svojho vlastného štátu nevypočutí, diskriminovaní, odstavovaní, spolky a združenia finančne podhodnotené, najmä tamojšie D MS, OP MS a miestne odbory Matice slovenskej, čo by ťažko mohol konštatovať na svoju adresu tamojší tzv. tretí sektor, menšinové spolky a združenia.

Alea iacta est – kocky sú hodené! Nové „kocky" na železničných staniciach v jazykovo zmiešaných územiach v SR a možno aj inde môžu signalizovať nové vydlážďovanie autonomistických reliktov i perspektív, ako je to napríklad povedzme Námestí Európy v Komárne. Múdremu stačí...

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

V dnešnom príspevku zhrnieme doterajšie poznatky a aktuálnu prax o používaní medzery v písanom texte. Medzera je prázdna pozícia v lineárnom grafickom reťazci neobsadená žiadnym grafickým prvkom, vzdialenosť medzi samostatnými grafickými jednotkami textu (zoskupeniami písmen, grafém). Pravidlá slovenského pravopisu v doterajších vydaniach nevenujú používaniu medzery osobitú pozornosť, uvádzajú však tri poznámky (PSP, 2000, s. 115) o používaní medzery a troch bodiek: 1. Ak sú tri bodky na konci neúplnej vety (citátu), od ostatnej vety sa neoddeľujú medzerou; 2. Ak sú tri bodky na začiatku neúplnej vety (citátu), od ostatnej vety sa oddeľujú medzerou; 3. Ak tri bodky nahrádzajú vynechanú časť uprostred vety, oddeľujú sa medzerou pred druhou časťou vety (citátu).

Medzera v interpunkcii (3)

*V aktuálnych písaných textoch sa používa medzera na **1. oddeľovanie samostatných grafických jednotiek textu** (zoskupení grafém/grafických slov), t. j. vždy za ľavou skupinou grafém (slovom zľava) a súčasne pred pravou skupinou grafém (slovom sprava): Slovenské národné noviny; **2. za jednoduchými interpunkčnými znamienkami** alebo **3. pred interpunkčnými znamienkami alebo špeciálnymi grafickými značkami,** napr. pred dvojbodkou pri vyjadrovaní pomeru: ŠK Slovan Bratislava – FC Spartak Trnava 0 : 0; pred značkami %, ‰, Ø, §, €, &, °C a pod. (100 %, 0,01 ‰, Ø 10 cm, § 1, 10 €); pred matematickými symbolmi: 12 + 6 = 18, 18 – 6 = 12, 3 . 4 = 12 alebo 3 x 4 = 12, 12 : 3 = 4.*

***Medzera za interpunkčnými znamienkami sa nepoužíva** napr. v týchto prípadoch:*

za bodkou, ak za ňou bezprostredne nasleduje čiarka: slov., čes., nem. a maď. pôvod; za bodkou, ak za ňou bezprostredne nasleduje dvojbodka (napr. v bibliografických zápisoch): ŠTÚR, Ľ.: Nauka reči slovenskej.; za bodkou, ktorá oddeľuje číslice označujúce kompozičné úrovne textu: 1.1.1, 2.1; za bodkou/dvojbodkou, ktorá odčleňuje hodiny a minúty v číselnom vyjadrení: o 10.30 hod./10:30 hod.; za čiarkou, ktorá oddeľuje celé čísla od desatinných hodnôt: 0,5; 12,30 €; za interpunkčným znamienkom pred pravými/koncovými úvodzovkami: „To si nemal," povedal som, „tak riskovať svoje dobré meno."; za spojovníkom: Mária Rázusová-Martáková, BB-123-AZ; za apostrofom, ak nahrádza začiatočné grafémy: P. F. '17; za lomkou: Priemerná cena benzínu v €/liter; za prvým, príp. ďalším interpunkčným znamienkom, po ktorom sa toto znamienko opakuje alebo sa píše ďalšie (za posledným opakovaným znamienkom sa medzera používa): Pomoc!!!; za pravou, zatvárajúcou zátvorkou alebo pravými, koncovými úvodzovkami, ak za nimi nasleduje ďalšie interpunkčné znamienko, príp. znamienka: Veľkosť písma sa vyjadruje v bodoch (napr. 10, 12, 14 bodov).; za ľavou, otvárajúcou zátvorkou a ľavými, začiatočnými úvodzovkami: „Mohli by ste mi niečo povedať o tomto mieste, prosím?"; za interpunkčným znamienkom pred pravou, zatvárajúcou zátvorkou: Z pohľadu dennej skúsenosti je to však logické a správne (čo myslíš ty?).; tiež za pravými, koncovými úvodzovkami, ak za nimi nasleduje ďalšie interpunkčné znamienko; za znakom @ v adresách elektronickej pošty (emailov).

Ivan OČENÁŠ,
Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB v Banskej Bystrici

NA OKRAJ

Každý národ, každé spoločenstvo, každá komunita má svoju pamäť. Nazvime ju historickou, aj keď čoraz častejšie sa stretávame s tým, že na historickú pamäť si robia nároky isté skupiny ľudí, ktorým nejde o pravdu a zachovanie historickej kontinuity národa, ale o momentálne utilitárne politické ciele. No a keďže sú patrične finančne krytí a majú prístup do médií, ktoré vlastnia ľudia s konkrétnymi záujmami, vyrába sa alebo patrične „interpretovaná“ história, alebo akýsi vír klamlivých a protichodných informácií, len aby nedošlo k serióznej diskusii o danom historickom období či osobnosti.

Pokrútená história

K tomu, samozrejme, patrí to, že vzápätí po výrobcoch „historickej pravdy“ nastupuje légia „mediálnych sudcov“. Opovážil si sa spochybniť našu interpretáciu histórie či historickej osobnosti? Tak ťa v prvom kole onálepkujeme pestrým registrom nálepiek – od nacionalistu, xenofóba, populistu až po fašistu. Diskusia sa nekoná, lebo v nej by bolo načim argumentovať, a na to súčasná skvadra bojovníkov za „lepšie zajtrajšky“ nemá čas.

Môžeme si to ilustrovať trebárs na príklade Alžbety Bátoriovej, prípadne Erzsébet Báthory, ak chceme demokraticky poskytnúť aj maďarskú transkripciu mena grófky, ktorá naše končiny zviditeľnila viac ako všetky organizácie na propagáciu Slovenska dokopy. Alžbeta je vo všetkých svetových encyklopédiách, na internete a, samozrejme, aj v Guinessovej knihe rekordov ako žena, ktorá má na svedomí najviac vrážd. Nebudeme sa teraz sporiť či šesťdesiat, alebo šesťsto. Zaujímavejší je následný dejinný vývoj pohľadu na túto ženu, podľa ktorej vznikali a vznikajú knihy, pomenúvajú sa rockové kapely a nakrúcajú filmy od takzvane serióznych až po pornografické. Nikto nemá nič proti beletristickému uchopeniu akejkoľvek historickej témy. Či už je to Robin Hood, či Juraj Jánošík, skutočnosť bola zrejme na míle ďaleko od romantických veršov či kníh, ktoré ospievali týchto zbojníkov. Určite nikto nepovažuje za faktografiu slávnu knihu Joža Nižnánskeho. V nej sa Bátorička kúpala v krvi panien. Už len fakt, že priemerná panna má zhruba päť litrov krvi a za stredoveku pri ich výške a hmotnosti skôr menej, napovie trochu uvažujúcemu čitateľovi, že na naplnenie čo i len malej vane sú ich potrebné desiatky. Na strane druhej urobiť z Alžbety Bátoriovej obeť intríg skývravého palatína Juraja Turza je akosi tiež mimo misu, najmä keď sa zvedavý našinec poohliadne po písomných prameňoch a začne trebárs u popularizátora histórie Jozefa Kočiša. Náhle si však v dnešnom internetovom veku uvedomí, že od čias maďarskej historičky Irmy Szádeczkej-Kardossovej je tu evidentné úsilie urobiť z krvavej Erzsébet obetavú uhorskú liečiteľku mladých slovenských dievčat a z palatína Turza zákerného lovca majetkov. Juraj Turzo, teda György Thurzó, sídlil v Bytči a časť úradnej a veľkú časť osobnej až intímnej korešpondencie viedol, čuduj sa svete, v slovenčine. Žeby odtiaľ vietor fúkal?

Maroš M. BANČEJ

Zemplínska obec pri Uhu patrila v nedávnej minulosti do troch štátnych útvarov

Neľahký návrat Lekartu – Lekároviec do vlasti

Zbyšek ŠUSTEK – Foto: internet

Po prechode frontu cez Podkarpatskú Rus v jeseni 1944 sa tam v rozpore s československo-sovietskymi dohodami rozbehol proces, ktorý vyústil do pripojenia tohto územia k Sovietskemu zväzu. Jeho pozadie je zložité. Diskutabilné je v tejto súvislosti aj pôsobenie niektorých česko-slovenských predstaviteľov, najmä prezidenta Beneša. Preto sa v tomto článku obmedzme len na konštatovanie, že v jeseni 1944 vznikol v Podkarpatskej Rusi formálne nezávislý štát, kde však reálnu moc vykonávali sovietske vojenské a bezpečnostné orgány, aj keď de iure bola Podkarpatská Rus stále súčasťou Česko-Slovenska. Územím ZSSR sa stala až v procese schvaľovania dvojstranných zmlúv, ktorý sa začal v júni 1945 a uzavrel v januári 1946 výmenou ratifikačných listín. Pre viacerých obyvateľov to znamenalo hlboký zásah do života. Zvlášť pozoruhodný je v tejto súvislosti príbeh obce Lekart, dnešných Lekároviec.

Dejinné zvraty obce približuje aj skromný pamätník.

Nová štátna hranica sa v podstate zhodovala s predvojnovou. Významne na úkor Slovenska sa odchýlila v okolí mestečka Čop, ktoré si s trinástimi priľahlými dedinami vyžiadal ZSSR ako železničný prechodový uzol do Česko-Slovenska a Maďarska. Pri presnom vytýčení novej hranice postupovali rozhraničovacie komisie bez ohľadu na miestne pomery a záujmy obyvateľov, ako ukazuje príklad Veľkých a Malých Slemeniec. Podobne nelogicky postupovali aj v okolí dnešných Lekároviec. Pred vojnou obec patrila na Slovensko. Po maďarskej okupácii východného Slovenska sa Lekárovce dostali do okresu Užhorod. Preto po vojne boli považované bez hlbšieho rozmýšľania za územie Podkarpatskej Rusi. Preto táto čisto slovenská obec pripadla Sovietskemu zväzu. Vznikol tým malý výbežok zarezaný do slovenského územia, obkolesený štátnou hranicou, rozdelený riekou Uh a dopravne izolovaný aj od samotného Užhorodu.

Zmluva o odstúpení Podkarpatskej Rusi však dávala obyvateľom na oboch stranách novej hranice právo opcie a možnosť presťahovať sa s hnuteľným majetkom na územie druhého štátu. Poskytovala aj mechanizmy určitého vyrovnania nehnuteľného majetku.

Viacerí ľudia túto možnosť využili, pričom jednoznačne prevažoval záujem presťahovať sa do ČSR. Úplne zvláštne postavenie medzi nimi mali obyvatelia Lekároviec. Využili totiž polohu svojej obce tesne na hranici a všetci optovali pre Česko-Slovensko. S pomocou česko-slovenskej diplomacie sa im podarilo niečo neuveriteľné – 2. apríla 1946 po niekoľkých mesiacoch príslušnosti k Sovietskemu zväzu sa obec vrátila do Česko-Slovenska.

■ TRISTO KRÁV...

Bola to na vtedajšie pomery bohatá obec, mala vyše tristo kráv. Preto si aj v čase povojnovej núdze mohla dovoliť prejaviť svoju radosť z návratu do vlasti naozaj veľkolepo – upečením štyroch volov. Radosť však skalila veľmi nepríjemná a zdĺhavá záležitosť – výmena peňazí. Dokonca druhá v priebehu pol roka a tretia za sedem rokov. O čo išlo?

Na jar 1939 po tzv. Malej vojne česko-slovenské koruny menili za maďarské pengő v pomere sedem korún za jedno pengő, stanovenom podľa pomeru vtedajších cien obilia v Česko-Slovensku a Maďarsku. Na jeseň 1944 po príchode Červenej armády nastala zvláštna situácia. Okrem stále platných maďarských peňazí tu začali platiť aj česko-slovenské inváznе peniaze, ktoré Červená armáda dostávala prostredníctvom Československého menového úradu na platenie rôznych služieb a nákupov na oslobodenom území. Podľa neoverenej a navyše nejasnej správy zachovanej v archíve Národnej banky Slovenska (NBS) tu mali obiehať aj analogické sovietske inváznе peniaze pre Maďarsko. Podľa iných správ dokonca aj sovietske peniaze. Ich pomer bol nejasný. Podľa poštových známok, ktoré boli v Podkarpatskej Rusi vydané v roku 1945 a nemali vyznačenú menovú jednotku, všetky meny obiehali v pomere 1:1 bez ohľadu na ich reálnu hodnotu. Tento stav a jeho zneužívanie na vyvolávanie protištátnych nálad s rozhorčením opisuje v svojich pamätiach aj minister financií exilovej vlády

Lekárovce ležia na samej hranici s Ukrajinou.

v Londýne Dr. K. L. Feierabend. S pôvabom nechceného jeho rozhorčenie potvrdzujú noviny Zakarpatska Pravda, vydávané Komunistickou stranou Zakarpatska, keď začali písať o nadchádzajúcej menovej reforme, ktorá sa v Podkarpatskej Rusi uskutočnila 15. – 20. novembra 1945. Venovali jej veľa slov. Lenže okrem nových jednotných cien niektorých tovarov v rubľoch nepriniesli nijaké konkrétne informácie, tým menej o pravidlách výmeny. Napriek tomu, čo-to sa z nich vyčítať dá. Propagandisticky štylizované rozhovory s občanmi obsahujú ponosy žien na platenie raz korunami a raz pengő, ktoré potom nikto nechce zameniť a ktoré sa stále znehodnocujú. Jedinú nádej a záruku videli v rubľoch, najpevnejšej mene sveta. Samozrejme, nemohli netušiť, že v decembri 1947 povojnová menová reforma tejto najstabilnejšej meny sveta, uskutočnená v celom ZSSR, pripraví tamojšie obyvateľstvo o deväťdesiat percent hotovostí.

■ ZMENY MENY

Samotná výmena peňazí v Podkarpatskej Rusi prebehla tak, že na jedno hospodárstvo bolo možné vymeniť korunové poukážky a pengő do protihodnoty šesťsto rubľov, čo pri kurze 1 koruna = 18 kopejok a 1 pengő = 40 kopejok bolo 3 333 korún alebo 1 500 pengő. Bola to bezpochyby konfiškačná výmena, pri ktorej ľudia časť hotovostí stratili. Ale zároveň treba povedať, že inváznе korunové poukážky boli inflačným obežívom, resp. ničím nekrytým kusom papiera, ktorý dával vojenským rekvizíciám formu kúpy a prenášal ich ťarchu z jednotlivca na celú spoločnosť. Ak uvážime, že jedno hospodárstvo mohlo pozostávať z piatich až siedmich osôb, zodpovedal limit výmeny zhruba päťsto korunám, teda sume, ktorú dostal každý česko-slovenský občan pri menovej reforme 31. októbra 1945. Pri pengő však išlo o výmenu priam kráľovskú. V Maďarsku totiž malo pengő v tom čase už veľmi nízku hodnotu. V novembri sa už ani omylom nedalo hovoriť o kurze dve koruny za jedno pengő, aký sa použil v júli 1945 pri výmene na južnom Slovensku. Pritom pri výmene v Podkarpatskej Rusi sa hodnota pengő rovnala dokonca 2,20 koruny v inváznych poukážkach.

■ PLATILI AJ RUBĽAMI

Od novembra 1945 do apríla 1946 teda Lekárovčania platili rubľami. Po návrate obce do Česko-Slovenska ich bolo treba vymeniť za nové česko-slovenské koruny. Už v prvej polovici apríla miestni občania na tento cieľ vyzbierali svoje peniaze – dovedna 151 862 rubľov. Lenže ako ich zameniť? Takmer pol roka sa o to česko-slovenské úrady sporili. Znova totiž narazili na problém s rubľami, ktoré v roku 1945 národná banka príležitostne vymenila sovietskym vojakom. Tí síce mali zakázané ruble meniť, ale často sa toho dožadovali. Niekedy im úradníci banky ruble menili len preto, aby predišli nepríjemnostiam, ktoré by mohli vzniknúť, keď príslušníci Červenej armády cestovali cez Česko-Slovensko do Rakúska a východného Nemecka a iné peniaze ako ruble alebo inváznе šilingy pri sebe nemali. Tie však sovietska strana odmietala od Národnej československej banky naspäť prijať. Na nótu Ministerstva zahraničia ČSR dokonca sovietske vyslanectvo v Prahe na jar 1946 stroho odpovedalo, že sovietska mena je vnútornou menou ZSSR a že Národná banka československá nemala nijaký dôvod ruble meniť. Prísne vzaté, bola to pravda, inou stránkou veci je korektnosť sovietskeho postoja. Naša vtedajšia centrálna banka na to reagovala opatrne formulovanou výstrahou v tlači, že jedinou zákonitou menou v ČSR je koruna a ten, kto prijíma cudzie valuty, sa vystavuje nebezpečenstvu straty z toho, že ich banka neodkúpi, prípadne že často ide o neplatné peniaze, falzifikáty alebo peniaze, ktoré je z krajiny pôvodu zakázané vyvážať. Banka sa obávala, že rovnako sa postaví sovietska strana aj k rubľom z Lekartu, čo sa napokon aj stalo. Problémom bol aj výmenný kurz. Česko-slovenské orgány sa ho pokúšali odhadnúť aspoň porovnaním cien bežného tovaru. Dospeli pri tom k približnému pomeru 1:1. V tomto kurze aj vyplatili Lekárovčanom zálohu.

■ PROTEST STAROSTU

Starosta obce J. Felsőci však proti tomu v polovici apríla protestoval poukázaním, že kúpna sila rubľa zodpovedá približne 1,50 Kčs. Národná banka v Prahe si uvedomovala zlú situáciu Lekárovčanov a ponúkla výmenu prvých sto rubľov v pomere jeden rubeľ za päť Kčs (približne išlo o predvojnový kurz teoretickej zlatej parity) a zvyšok v kurze jeden rubeľ za tri koruny, čo bol zrejme kurz približne zodpovedajúci novej zlatej parite, vyrátanej podľa kurzu päťdesiat Kčs za jeden americký dolár. Zo zachovaných dokumentov však vyplýva, že nakoniec boli Lekárovčanom vymenené sumy do tisíc rubľov v kurze jeden rubeľ za päť Kčs a sumy nad tisíc rubľov v kurze jeden rubeľ za tri koruny. Či to bol ústupok ďalším požiadavkám Lekárovčanov, alebo ústretový krok česko-slovenských úradov, z bankových dokumentov nemožno zistiť. Nájdeme v nich len to, že vo výhodnejšom kurze zamenila 143 807 rubľov za 719 035 Kčs, kým 8 055 rubľov bolo zamenených v menej výhodnom kurze za 24 165 Kčs. Záležitosť sa uzavrela až v novembri 1946, keď Lekárovčanom vyplatili rozdiel medzi zálohou a výslednou sumou stanovenou vyššie uvedeným spôsobom. Každý občan pritom musel podpísať vyhlásenie, že jeho nároky boli uspokojené a ďalšie požiadavky vznášať nebude.

■ NAJVZÁCNEJŠIA BANKOVKA

V dostupných archívnych dokumentoch naďabíme ešte na jednu okrajovú drobnosť. Úradníci zo Vzájomnej roľníckej pokladnice v Sobranciach, ktorí výmenu priamo uskutočňovali, boli upozornení, aby neprebrali nejaké staré, už neplatné peniaze. Istotne išlo o prezieravé upozornenie, ale aj trochu nepresné. Všetky sovietske mince razené od roku 1921, červoncové bankovky vzoru 1922, štátovky a bankovky vydané po roku 1924 totiž stále platili, aj keď sa v obehu vyskytovali veľmi zriedka. Vyplýva z toho kuriózny záver, že na malej časti územia Slovenska platila aj 25-červoncová bankovka vzoru 1922, ktorá (teoreticky) predstavovala 193,5 gramu čistého zlata a je najvzácnejšou sovietskou bankovkou.

Celý príbeh je smutnou ukážkou ťažkostí, aké môžu ľuďom spôsobiť mocenské hry a úradníci s glotovými rukávmi.

Jozef Miloslav Hurban a Ľudovít Štúr na javiskách slovenských divadiel

Národovci na doskách, čo znamenajú svet

Alexander GOCZ – Foto: autor

Záhorské múzeum v Skalici je už tradične miestom, kde sa pravidelne usporadúvajú zaujímavé podujatia. Nebolo to inak ani 24. marca 2017, keď tam prebehla vernisáž výstavy Jozef Miloslav Hurban a Ľudovít Štúr na javiskách slovenských divadiel. Táto výstava je reinštaláciou raritnej výstavy Divadelného ústavu v Bratislave pod názvom Divadelná tvár Ľudovíta Štúra. Kľúčové tematické a obrazové časti výstavy boli prenesené do Skalice, aby prezentovali mnohoraké podoby Jozefa Miloslava Hurbana a Ľudovíta Štúra na slovenských javiskách.

Jozef Miloslav HURBAN.

Ľudovít ŠTÚR.

Výstava odkrýva ďalší z významov a historických odkazov národných dejateľov pre našu kultúru a odhaľuje ich rozmanité podoby na javiskách slovenských divadiel. Viaceré inscenácie s tematikou hurbanovcov a štúrovcov pripomínajú, že národní hrdinovia boli ľudia, ktorých život a dielo sú stále hodné scénického stvárnenia. Unikátnu výstavu pripravil Divadelný ústav v spolupráci so Záhorským múzeom v Skalici pri príležitosti osláv dvojstého výročia narodenia Jozefa Miloslava Hurbana. Výstava potrvá do 21. apríla 2017.

■ DIVADELNOU OPTIKOU

Návštevníkov múzea v Skalici čaká nosná časť výstavy Divadelná tvár Ľudovíta Štúra, ktorá bola od októbra 2015 do konca februára 2016 inštalovaná v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave. Je doplnená novými výstavnými panelmi a pod zmeneným názvom prináša pohľad na najznámejších národných dejateľov – Jozefa Miloslava Hurbana a Ľudovíta Štúra, divadelnou optikou. Výstava sa

Príťažlivé aranžovanie výstavy J. M. Hurban a Ľ. Štúr na javiskách slovenských divadiel.

zameriava na slovenské inscenácie so štúrovskou a s dobrovoľníckou tematikou a primárne sa venuje Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi v spojitosti so slovenským divadlom a drámou. Chce upozorniť na neznáme fakty, súvislosti a udalosti spojené s divadelnou a dramatickou činnosťou Jozefa Miloslava Hurbana a jeho potomkov vo viacerých generáciách (Svetozár Hurban Vajanský, Vladimír Hurban Svetozárov, Vladimír Hurban Vladimírov, Svetozár Hurban). Rovnako reflexia národného hnutia a jeho hlavných protagonistov (Hurban ako postava dramatickej literatúry) je skôr výnimočná než pravidelná, preto ju výstava zaznamenáva prostredníctvom inscenácií zobrazujúcich osudy Hurbana a hurbanovcov (dobrovoľníkov). Ostatne, divadlo hralo mimoriadne dôležitú úlohu v kontexte našej národnej emancipácie a do ochotníckeho hnutia sa zapojili takmer všetci významní národní dejatelia. Z európskeho pohľadu malo Horné Uhorsko, teda Slovensko, najrozvinutejší fenomén ochotníckych divadiel, ktorý kulminoval v druhej polovici 19. storočia.

■ ŠTÚROVCI NA SCÉNE

Informačne nasýtená expozícia na paneloch usporiadaných do tvaru dvoch lomeníc vytvára dojem portálového komponovania divadelného priestoru. Prvý sled panelov sleduje Štúra ako subjekt divadelného diania, v druhom vystupuje ako jeho objekt a štyri nosné panely predstavia Hurbana v kontexte slovenskej drámy a divadla. Návštevníci tak vnímajú komplexný obraz Štúra a Hurbana a ich vzťah k divadlu a divadla k nim. Obrazová mozaika fotografií a malieb, kostýmy, rekvizity a artefakty z inscenácií a tiež textová zložka výstavy podávajú plastický obraz o novej divadelnej podobe Jozefa Miloslava Hurbana a Ľudovíta Štúra. Výstava je v kontexte slovenského výstavníctva dosiaľ neprezentovanou témou a vyniká aj kvalitným súčasným výtvarným riešením.

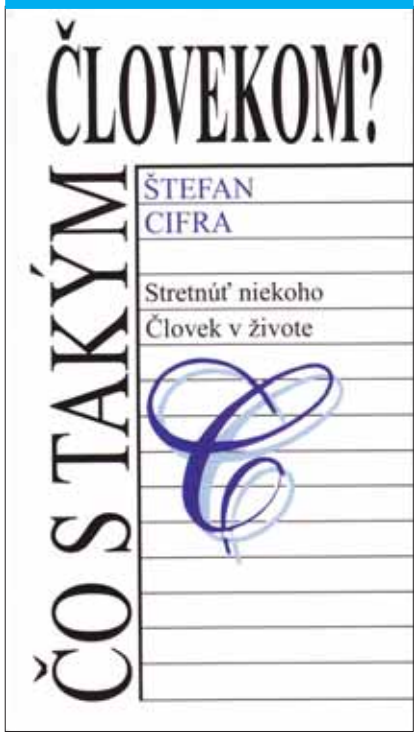
■ TRNAVSKÉ NÁVRATY

Trnavské mestské divadlo z roku 1831 je najstaršou zachovanou budovou tohto druhu na Slovensku. V knihe Ladislava Čavojského Divadlo v Trnave autor na základe dobových dokumentov píše o „divadelnom zástoji“ Jozefa Miloslava Hurbana nasledovne: „V hľadisku v ‚tereme‘ krásnej mestskej divadelnej budovy sa schádzala na slovenských predstaveniach významná spoločnosť: Jozef Miloslav Hurban s rodinou z Hlbokého, senický advokát Štefan Fajnor, Gustáv Valášek z Nitry, kanonici Juraj Slota a Ján Malý, dramatik Ján Palárik, redaktor Andrej Trúchly-Sitniansky a ďalší. O predstaveniach písali takmer všetky vtedajšie naše noviny a časopisy. Pešťbudínske vedomosti, Národnie noviny, Slovenské noviny, Národný hlásnik i Orol tatranský...“

Citlivá ponorná sonda do života

Štefan Cifra: Čo s takým človekom?, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2016

KNIHA TÝŽDŇA

Básnik, ale aj prekladateľ, redaktor a publicista Štefan Cifra nepatrí k autorom, ktorí so železnou pravdepodobnosťou napríklad každé dva roky vydajú básnickú zbierku. Cifra necháva svoje básne dozrieť, a keď má pocit, že je načase niečo povedať, vloží ich do knihy, keď popritom nenápadne pomáha iným autorom k zviditeľneniu sa – momentálne ako šéfredaktor Literárneho týždenníka.

Človečia výpoveď o človeku, aj takto by sa dala heslovite charakterizovať básnická zbierka Štefana Cifru. Autor má dve základné danosti. Cit pre slovo a hlbokú empatiu s ľudskými osudmi okolo seba. Jeho básnické vyjadrovanie je priame, bez zbytočných experimentov, poetického zahmlievania a samoúčelných poetických ozdôbok. Ako píše v jednom z doslovov jeho básnický súputník Ivan Kolenič: „(Cifra) hovorí nekompromisne a priamo. Pomenúva veci pravými menami: bolesť je bolesť, žiarlivosť zostáva žiarlivosťou a láska sa nemení na nenávisť...“ Zbierka sa skladá z dvoch častí – Stretnúť niekoho a Človek v živote. Ako už u autora býva zvykom, ide o trpezlivý zber a následný výber z básnickej tvorby v intervaloch rokov 2001 až 2007 a 2008 až 2014. Kým prvá časť je osobnejšia a zameriava sa na citové prežívanie lyrického subjektu, v druhej časti je básnik viac zameraný na človečí údel zo širších, občas až dejinných súvislostí. Cítiť to najmä v básni Veľký duch dávnych čias. „Keď zomrel Ondrej Caban / komjatický kňaz / slovenský národovec, / pedagóg, literát a osvetár, / Komjatice sa ponorili / do chmúrneho sna... Ide o rozsiahlejšiu básnickú skladbu a je v kontexte dnešnej poézie skutočne výnimočná. Málokto z dnešných autorov totiž reflektuje národné dejiny vo svojej tvorbe. Štefan Cifra to urobil básnicky bravúrne a čitateľsky príťažlivo. Ostatne, celá kniha je o človeku a vonia človečinou.

(mab)

MEDAILÓN

Ak kladiem slovo básnik pri našom jubilantovi na prvé miesto, robím to s čistým svedomím – a napriek tomu som zaváhal: nie je rovnako významná jeho literatúra faktu vrcholiaca dielom Túry do literatúry? Nie je rozkošná a múdra jeho tvorba pre deti? Nie je rovnocenné jeho editorské úsilie – päť slovenských literárnych kalendárov s profilmi spisovateľov, päť básnických antológií slovenskej poézie pre mladých recitátorov a matičné festivaly Slovesná jar, deväť zväzkov viacjazyčnej edície skvostov slovenskej poézie, košatá, hravá, rýdza a zároveň moderná tvorba pre deti?

Básnik a oráč veľkej role

Lebo na všetkých týchto lánoch sa on ako usilovný oráč hrdo pohybuje napriek dvadsaťročnému zahnaniu do kúta s nemožnosťou tvorby, a dokonca aj literárnovedného či muzeologického remesla. Nie, nijaký omyl sa nestal, ak Jaroslava REZNÍKA, čestného predsedu Spolku slovenských spisovateľov, ktorý ho s Ladislavom Ťažkým po polstoročí prinavrátil na klasikmi vyšliapanú cestu z čias medzi dvoma svetovými vojnami, spomínam predovšetkým ako básnika: to všetko korenilo v básnikovi a vyrastalo z poetickej duše a národného citu ružomberského rodáka, Maticou vychovaného od chvíle, čo vkročil do literatúry. Pokúsim sa zhrnúť jeho tvorbu v tomto maličkom priestore s prosbou, aby čitateľ za každým suchým faktom videl krásu a cítil úprimnosť – od básnickej zbierky Váhavosť v roku 1966 (a s dvadsaťročnou odmlkou) sedem básnických zbierok, sedem hravých a dôvtipných kníh pre deti, tucet drám, rozhlasových a televíznych scenárov, po roku 1989 návrat do Matice, chvíľu viedol denník, riadil vydavateľstvo aj Spolok slovenských spisovateľov, ktorému teraz čestne predsedá. Básnik Jaroslav Rezník, ktorý sa práve dožíva sedemdesiatpäťky. Úprimne mu zablahoželajme!

Ján ČOMAJ

HUMORESKA

Je dobré vedieť všetko o ničom a nič o všetkom

Ako chlapča som si myslel, že najväčším informačným zdrojom v širokoďalekom okolí je suseda Dzvoníková. Vedela, kto s kým, kedy a ako; vedela, kto z nás detvákov robí výpravy do cudzích záhrad na čerešne, neomylne predpovedala počasie a keby sa jej spýtali na medzinárodnú situáciu, mohla by byť perestrojka najmenej o desať rokov skôr. Dnes je teta Dzvoníková dávno na pravde Božej a ja som nútený hľadať informácie na internete. Je ich tam toľko, že menej ostražitý hľadač môže z tej záľahy informácií dostať informačnú zápchu. Potom sa stáva, že informácie vyberá podľa obrázkov, ktoré sú k nim priložené.

Aj ja som sa minule pristihol, že som klikol na článok, pri ktorom bola fotografia bujnej, viac-menej obnaženej blondínky s mývalom, teda medvedíkom čistotným, v posteli. Sám sebe som si nahováral, že si idem článok prečítať pre to zvieratko, a nie pre lepú devu s potetovaným ramenom...

Teraz na chvíľu odbočím. Za mojich mladých čias bol počarbaný, teda potetovaný chlap rarita. O ženách ani nevraviac. Dnes je skôr raritou zbadať na kúpalisku niekoho z mladšej generácie nepokresleného, bez rozdielu pohlavia. Niekoľkokrát som už mal možnosť zhliadnuť mladé dámy, ktoré boli pomaľované ako leporelo. Hútal som, na čo je to dobré, až som vyhútal. Keď sa s takou slečnou bližšie zoznámite, v rámci predohry si na nej môžete „listovať“ ako v obrázkovej knižke a hneď je o čom konverzovať. Keď má slečna svoje dni a radovánky len ťažko prichádzajú do úvahy, môžete si ju počas dlhých večerov domaľovávať farebnými fixkami. Protistresové omaľovánky pre dospelých sú momentálne veľkým hitom. Ale vrátim sa k dobre vyvinutej slečne a mývalovi. V pripojenom článku sa písalo o tom, ako moskovská ZOO zažalovala tvorcov reklamy, ktorí si od nej požičali spomínané čistotné zvieratko na eroticky ladenú reklamu spodnej bielizne. V reklame mýval strhával z dotyčnej podprsenku a všelijako ináč šantil po posteli. Vedenie ZOO v žalobe uviedlo, že zvieratko bolo z účinkovania v reklame traumatizované, čo sa prejavilo tak, že sa hrabalo ošetrovateľkám do výstrihu. Predpokladám, že tvorcovia reklamy nalákali štvornožca na granuly, ktoré mala stepilá modelka ukryté medzi prednosťami. Len medzi nami, už pri prvom pohľade na jej obnaženú fotografiu som odhadol, že by tam schovala pokojne aj polkilové balenie granúl. Skrátka, mýval bol traumatizovaný, že aj ošetrovateľky nemali podobný horný rozmer, prípadne že tam nenosia granuly. Po prečítaní tejto internetovej správy som sa cítil nesporne informačne obohatený. A nielen ja. Jeden z ohlasov pod článkom znel: Doteraz som si myslel, že som traumatizovaný ako chlap. Teraz viem, že mám traumu ako mýval...

Marek DANKO

ČRTA

Začiatkom marca uplynulo sto rokov od narodenia jedného zo zakladateľov slovenskej fotografie, fotografického dokumentaristu, redaktora a tvorcu obrazových publikácií Eugena LAZIŠŤANA, ktorého tvorivý záujem sa sústredil najmä na slovenskú krajinu, ľudovú architektúru, odev i zvyky. Mnohé z nich už neexistujú, takže jeho fotografická tvorba má dnes cenu nenahraditeľného historického a kultúrneho dokumentu s neopakovateľnou poetickosťou fotografií.

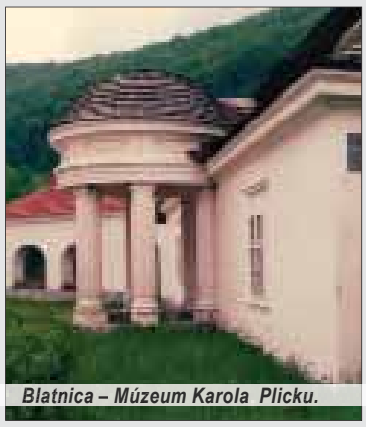
Nedožitá storočnica Eugena Lazišťana

Eugen Lazišťan pochádzal z Hriňovej v okrese Zvolen, kde sa 8. marca 1917 narodil. Zmaturoval na učiteľskom ústave v Turčianskych Tepliciach. Pracoval v Zbrojovke v Považskej Bystrici a počas vojenskej služby v rokoch 1940 – 1942 sa vyučil za fotografa. V Slovenskom národnom povstaní (SNP) ho v novembri 1944 zajali a do skončenia druhej svetovej vojny väznili v Nemecku.

Celý tvorivý život zasvätil mestu Martin, kde pracoval najskôr ako fotoreportér, neskôr ako redaktor v Matici slovenskej (1942 – 1953). Najvýraznejšiu stopu zanechal vo vydavateľstve Osveta, kde v rokoch 1953 až 1982, pôsobil ako vedúci redaktor obrazových publikácií a edičných radov, ktorými si martinská Osveta získala povesť špeciálneho editora.

Spolupracoval s mnohými osobnosťami slovenskej a českej fotografie – K. Plickom, M. Martinčekom, J. Halašom, K. Kállayom a inými. Po odchode do dôchodku bol dokumentaristom Slovenského národného múzea (SNM) v Martine, kde sa venoval najmä spracovaniu Plickových zbierok. Výrazne prispel k vybudovaniu múzea tohto známeho fotografa v Blatnici. Lazišťan je autorom niekoľkých obrazových publikácií, napríklad Bratislava (vyšlo viacero jej vydaní), Orava (s Alojzom Lutonským), Malá Fatra, Martinské hole, Dolu Váhom. Pôsobil aj v odborných porotách fotografických súťaží. V roku 1997 o ňom režisér Martin Slivka nakrútil krátkometrážny dokumentárny film s názvom Eugen Lazišťan. V roku 1987 vo vydavateľstve Osveta vyšla monografia od Mariána Pauera a Jaroslava Čiljaka, v ktorej je zmapované Lazišťanovo bohaté dielo. Jeho fotografické dielo predstavuje aj v monografia M. Pauera z roku 2004 s výstižným názvom: Eugen Lazišťan – Krajina našej pamäti. Fotograf Eugen Lazišťan zomrel 6. januára 2006 v Sučanoch pri Martine.

Michal SITNÍK – Foto: archív autora

Blatnica – Múzeum Karola Plicku.

Vajanského portrétovali mnohí umelci, naposledy aj známkar Martin ČINOVSKÝ

Baťko sa tešil všeobecnej úcte a uznaniu

Michal SITNÍK – Foto: Štefan KAČENA

Svetozár Hurban Vajanský (1847 – 1916) sa už za života tešil všeobecnej úcte, uznaniu a aj obdivu. Rovnako s uznaním a rešpektom k nemu pristupovali rovesníci aj predstavitelia mladšej generácie, ktorí nie vždy a vo všetkom s ním súhlasili, ba neraz i otvorene polemizovali. Je preto prirodzené, že baťko Vajanský sa v priebehu života často stával aj objektom záujmu významných slovenských maliarov.

Ak sa sústredíme len na práce výtvarných umelcov a vynecháme fotografické portréty, z ktorých niektoré majú popri dokumentárnej aj umeleckú hodnotu, potom všetko nasvedčuje tomu, že prvou umelou perokresbou jeho tváre je portrét od českého maliara, vyhľadávaného portrétistu Jana Vilímka. Kresba je z roku 1880. Je pozoruhodné, že v tom čase Svetozár Hurban pôsobil v Martine ako spolupracovník Národných novín len niečo vyše roka a už mal povesť osobnosti, ktorej aktuálnu tvár bolo treba zaznamenať. Podľa všetkého maliar Jan Vilímek bol v Martine v auguste 1879 v spoločnosti českého spisovateľa a vydavateľa Rudolfa Pokorného, vtedy si Vajanského naskicoval.

Prvý známy maliarsky portrét Vajanského je od slovenského maliara z Dolnej zeme Karola Miloslava Lehotského (1879 – 1929), rodáka z Laliče v Srbsku. Olejomaľba vznikla v roku 1912, keď maliar už skoro desaťročie pôsobil v Martine. Okrem Vajanského portrétoval aj jeho manželku Idu a advokáta a národovca Pavla Mudroňa. Tento umelecky vydarený portrét sa však publikuje zriedkavo. Príčina je jednoduchá – už to nie je čulá tvár muža v najlepších rokoch, ale tvár starca na sklonku života. Publicisti ho preto intuitívne obchádzajú.

■ SNEHULIAK NA TERASE

Iná portrétna olejomaľba Svetozára Hurbana je od maliara a spisovateľa, martinského rodáka Milana Thomku Mitrovského. Po štúdiách sa v rodnom meste trvalo usadil v roku 1914 a azda prvým obrazom po návrate do Martina je portrét Vajanského, ktorého si

Martin ČINOVSKÝ (vpravo) v rozhovore s kulturológom Mariánom PAUEROM.

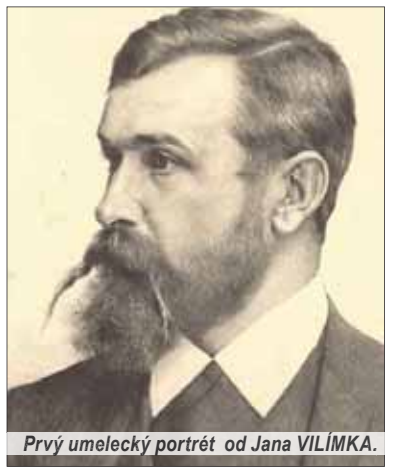
pamätal už z detstva, keď mu ako malí chlapci robili aj napriek , začo ich baťko Hurban vyhrešil a vyzauškoval. Pri sánkovaní mu totiž vrážali do kôlne a potom mu na odplatu za to vyšticovanie postavili na verandu snehuliaka...

Táto príhoda sa stala v roku 1898 v Turčianskom Svätom Martine. O šestnásť rokov neskôr Mitrovský v starej hurbanovskej kôlni na konci záhrady namaľoval spamäti vynikajúci portrét. Stvárnil ho s hustou bielou bradou a dlhými fúzmi ako vizionára a proroka. Reprodukcia portrétu bola vlani na obálke matičného Národného kalendára, ktorý bol takto vydaný aj k jubilejnému Roku Svetozára Hurbana Vajanského.

■ ČINOVSKÉHO ZNÁMKA

Vajanského zobrazili aj iní umelci. Maliar Vojtech Šťašík v rámci série „podobizní slovenských národovcov“, ktorú vydala v roku 1941 Matica slovenská, namaľoval tiež aj Vajanského. Ďalšími Vajanského portrétistami sú maliar František Šesták a maliar a grafik Jozef Baláž. Podľa jeho výtvarného návrhu vyryl známy tvorca slovenských poštových známok Martin Činovský známku s portrétom Svetozára Hurbana Vajanského, ktorú vlani v predvečer stého výročia Vajanského úmrtia – 16. augusta, vydala Slovenská pošta v nominálnej hodnote štyri eurá.

O práci na známke sme sa s M. Činovským zhovárali. Vo svojej

Prvý umelecký portrét od Jana VILÍMKA.

rozsiahlej tvorbe ju nijako zvlášť nevyzdvihoval; viac a so zaujatím rozprával o podnetoch a inšpiráciách od svojho predchodcu – nestora slovenskej známkovej tvorby – akademického maliara, grafika a ilustrátora Jozefa Baláža, od smrti ktorého vlani uplynulo práve desať rokov. Nie je bez zaujímavosti, že docent Martin Činovský, ArtD., sa venuje aj voľnej výtvarnej tvorbe, v ktorej dominujú pôsobivé fantazijno-realistické kompozície na spôsob koláží, a tiež s veľkým zaujatím komponuje hudbu k filmom s prispením modernej elektronickej techniky.

Prvý farebný portrét Ľudovíta Štúra namaľoval Jozef Božetech KLEMENS

Pre mnoho záujmov mal prezývku slovenský Leonardo

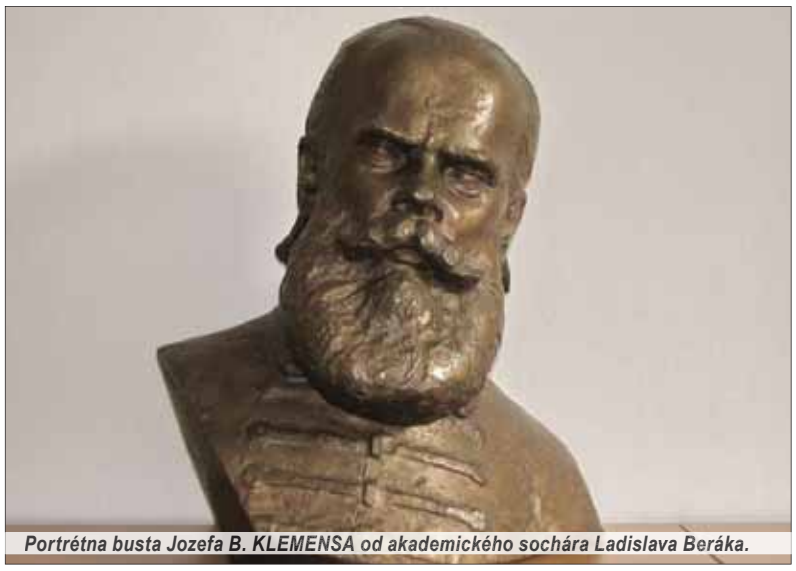
Maliar, sochár prírodovedec, vynálezca a pedagóg Jozef Božetech KLEMENS bol uznávanou osobnosťou slovenského kultúrneho a umeleckého života. Ôsmeho marca uplynulo dvesto rokov od jeho narodenia. Mnoho záujmov, ktoré rozvíjal, mu priniesli aj prezývku slovenský Leonardo da Vinci. Preslávil sa však najmä ako portrétista významných osobností slovenskej kultúry, národného a náboženského života.

Emil LEGNAVSKÝ – Foto: archív autora

Jozef Božetech Klemens sa narodil 8. marca 1817 v Liptovskom Mikuláši. V otcovej dielni sa už od detstva priúčal remeslu, keď pomáhal pri výrobe sediel a kočov pre zemanov. Mal však aj umelecké nadanie a v mladosti sa stal knihárskym pomocníkom Gašpara Fejérpatakyho-Belopotockého. A práve na jeho príhovor Jozefa B. Klemensa v roku 1837 prijali na skúšobnú lehotu na Akadémiu výtvarných umení v Prahe, ktorú už ako riadny študent absolvoval v rokoch 1838 – 1843. Súčasne sa tam pri Vltave v stovežatej vzdelával aj v prírodných a technických vedách, v češtine a nemčine, aby zložil učiteľské skúšky. Počas šesťročného pobytu v Prahe pomáhal pri vybudovaní Amerlingovho vzdelávacieho ústavu, na ktorom neskôr sám vyučoval. Otvorením pražského dagerotypického ateliéru v roku 1842 sa stal priekopníkom tejto fotografickej techniky, po roku však musel ateliér zatvoriť pre finančné problémy.

■ VŠESTRANNÉ ZNALOSTI

Rozhľadený umelec a vynálezca sa vrátil na Slovensko a pracoval ako maliar. Keď v roku 1844 vznikol v Liptovskom Mikuláši spolok Tatrín, začal

Portrétna busta Jozefa B. KLEMENSA od akademického sochára Ladislava Beráka.

sa J. B. Klemens viac venovať tvorbe portrétov významných osobností. S veľkou perspektívou, ale s malým kapitálom začal tiež podnikať s výrobou zinkovej bieloby a sadry. Technické zariadenie dielne si navrhol a skonštruoval sám, pre nedostatok finančí však podnik zakrátko zanikol. Od roku 1856 pôsobil ako učiteľ kreslenia na reálke v Žiline. Popri tom sa aktívne zaoberal geológiou, botanikou a pracoval na niekoľkých technických vynálezoch. Počas sedemročného pobytu v Žiline vypracoval pre mesto projekty na verejné stavby, ako napríklad mestský pivovar či farský kostol. V rokoch 1863 – 1873 bol riadnym profesorom prírodných vied a kreslenia na katolíckom gymnáziu (dnes Gymnázium Andreja Sládkoviča) v Banskej Bystrici.

■ AUTOR MATIČNÉHO ZNAKU

Ako uznávaná osobnosť slovenskej inteligencie sa Jozef Božetech Klemens v júni 1861 zúčastnil na Slovenskom národnom zhromaždení v Martine, ktoré prijalo Memorandum národa slovenského. Na základe tohto významného programového dokumentu vznikla v auguste 1863 Matica slovenská, ktorej spoluzakladateľom bol aj J. B. Klemens. Všestranný umelec bol tiež autorom jej znaku. Výsledkom Klemensovej spolupráce s Maticou slovenskou sú mnohé portréty významných osobností vrátane vzácnej olejomaľby Ľudovíta Štúra, Andreja Sládkoviča alebo Michala M. Hodžu. Okrem toho bol členom Prírodopisno-geologického odboru Matice slovenskej a do jej zbierky získal významné archeologické pamiatky.

Nedostatok financií z učiteľského platu riešil Klemens tvorbou oltárnych obrazov či výzdobou kostolov. Jeho sakrálne diela sa nachádzajú v kostoloch v Liptove, Turci, na Kysuciach, Orave, Horehroní či na Spiši. Od roku 1862 bol členom Uhorskej prírodovednej spoločnosti v Pešti.

Umelec, národovec a vynálezca Jozef Božetech Klemens zomrel 17. januára 1883 vo Viedni.

(Spracované podľa agentúrneho servisu)

Jubilejný matičný hurbanovský rok pokračoval v Beckove

Pripomenuli si odkaz významného muža

Text a foto: Igor VÁLEK

Na stránkach Slovenských národných novín pravidelne informujeme o tom, čo všetko Matica slovenská pripravuje v Roku Jozefa Miloslava Hurbana, pri ktorého vyhlásení stála. Ba nasvecujeme všetky aktivity, ktoré tak členská základňa, ako aj inštitučná zložka najstaršej kultúrnej ustanovizne Slovákov realizujú.

Pravdaže, aby naplnili jeden z cieľov Roka – čo najširšej verejnosti pripomenúť život, dielo a odkaz významného muža. Je priam symbolické, že v samotný podvečer dvojstého výročia narodenia velikána našich dejín obe tieto zložky pripravili dôstojnú „ouvertúru“ pre deje celonárodných osláv.

■ **PALETA PODUJATÍ**

Už 16. marca doobeda totiž prednášal o Hurbanovi študentom v kultúrnom dome v Senici (v spolupráci s tamojšou knižnicou, galériou a múzeom, kultúrnymi zariadeniami Trnavského samosprávneho kraja – TTSK, ktorý tiež stojí v čele „hurbaniády“) riaditeľ Historického ústavu MS Dr. Ivan Mrva. Poobede zas v neďalekom Holíči v zrekonštruovanej budove historického objektu a sídelnej budove Záhorského kultúrneho strediska hovoril o uskutočnenej sérii hurbanovských besied členom Kultúrnej komisie TTSK publicista a spisovateľ, šéfredaktor matičného magazínu Igor Válek. Ešte raz treba zdôrazniť – obe aktivity boli určené najmä mladým ľuďom, študentom stredných škôl! Potom prebrali pomyselnú štafetu matičiari z členskej zložky. V sobotu 18. marca zorganizovali v Kálnici, obci neďalekého Hurbanovho rodného Beckova, turistický spomienkový pochod medzi oboma obcami. Dôvodov bolo hneď niekoľko – jeden lepší ako druhý. Veď aj Hurban rád chodieval do Kálnice na návštevu ku krstným rodičom; miestni pomenovali po ňom park s jeho drevenou sochou v nadživotnej veľkosti. Po Hurbanovi nesie meno aj Prvý slovenský náučný

Oficiálna delegácia a hostia na oslavách Hurbanovho jubilea v jeho rodisku.

včelársky chodník a Hurbana pripomína i tabuľa na dvojkríži na Ostrom vrchu. Počasie síce od rána skôr hrozilo, ako prialo, ale keď prišiel ten správny čas, oblaky sa roztrhali a pochod sa mohol uskutočniť. Aj odhalenie ďalších artefaktov počas dôstojnej spomienkovej slávnosti. Ako nám povedal ďalší kálnický rodák, súčasný maliar a vydavateľ Milan Stano: „Pomodlili sme sa správne, Pánbožko nás vypočul...“

■ **ODKAZ Z RODISKA**

V nedeľu 19. marca 2017 zavítala už do Beckova príjemná jar. Zákutia a uličky obce a neskôr aj priestory evanjelického chrámu, kúrie Ambrovec a či kultúrneho domu sa zaplnili ľuďmi z celého Slovenska. Generálny biskup Evanjelickej cirkvi (ECAV) na Slovensku Miloš Klátik počas celonárodnej spomienky na J. M. Hurbana o ňom povedal: „Zdôrazňoval predovšetkým to, aby sme čerpali z našej viery a nepoddávali sa cudzím náukám. Bol v tomto naozaj veľmi rozvážny, ale aj odvážny. ... Je veľmi dôležité, aby sme nielen kázali Božie slovo, žili tým duchovnom, ale z toho aj čerpali a niečo preniesli aj do života spoločnosti.“ Hurbanova pravnučka Tatiana Milica Srnánková pridala skromne: „Nás vychovával otec, ktorý bol vnukom Jozefa Miloslava, v tom zmysle, že nech sa nechválime tým, čo vykonal on, ale nech sa snažíme vykonať tiež niečo také, a až potom sa môžeme k nemu hlásiť. Takže, ja som nikdy nikde nehovorila, z akej rodiny pochádzam.“

Beskovské aranžovanie k jubileu rodáka.

Po slávnostných službách Božích v evanjelickom kostole položili kvety k pamätnej tabuli J. M. Hurbana a slávnostne otvorili obnovenú expozíciu. Historický sprievod obcou predchádzal popoludniu v miestnom kultúrnom dome. Jeho súčasťou bol program Beckovčania svojmu rodákovi, uvedenie poštovej známky a prezentácia pamätnej medaily tejto osobnosti. Nechýbala výstava Pravde a národu J. M. Hurban v Kultúrnom dome v Beckove. V predvečer dvojstého výročia narodenia J. M. Hurbana vyšiel aj zborník z vedecko-historickej konferencie ECAV na Slovensku Jozef Miloslav Hurban a jeho doba. Skrátka a jasne – Hurbanov prínos pre národ je nespochybniteľný a aj dnešná doba ho stále potrebuje. Ba niekedy sa nám zdá čoraz viac...

V Žarnovici privítali matičiari jar tradičným spôsobom

Morena zhorela v Kľakovskom potoku

Text a foto: Ing. Jozef PIECKA, tajomník MO MS

Stalo sa už tradíciou, že Základná škola na Ulici Fraňa Kráľa a Miestny odbor Matice slovenskej v Žarnovici spoločne organizujú podujatie pod názvom Vynášanie Moreny. Tentoraz sa tak stalo na kalendárny prvý jarný deň a termín vybrali skutočne správny, pretože v tento deň prialo aj počasie.

Prakticky všetci žarnovickí školáci na prvom stupni vytvorili pestrý sprievod mestom a odprevadili tento symbol zimy. S Morenou sa lúčilo okolo tristopäťdesiat žiakov, ale aj dospelých, čo je minimálne o celú stovku viac ako v minulom roku. Podujatie vítania jari v Žarnovici tak dosiahlo historický rekord. Na Námestí SNP recitáciou i pesničkami Morena, Morena, kde si predtým prebývala a Anička dušička... oznámili definitívny koniec zimy a vyslúžili si za odmenu veľkonočné vajíčka i lízanky. Na najbližšom oblúkovom moste potom Morenu spoločne

Symbol zimy vynášajú ku Kľakovskému potoku žarnovickí školáci.

Morenu odniesli jarné vody.

najskôr pomaly vyzliekli, zapálili a ešte horiacu hodili do Kľakovského potoka. Úspešne tak oživili jeden zo starých ľudových zvykov.

Za porozumenie pri príprave podujatia a jeho realizácii patrí vďaka vedeniu základnej školy a všetkým učiteľkám I. stupňa. Osobitné poďakovanie si zaslúži už tradičná hlavná organizátorka Mgr. Melánia Ceizelová, členka výboru MO MS v Žarnovici. Potešila aj účasť Rádia Regina.

Pod najkrajšie knihy o domovine sa podpísala aj Matica slovenská

Príbeh o hymne a jej autorovi zabodoval

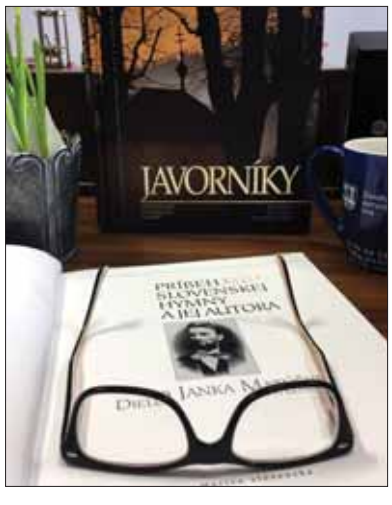
Text a foto: Lenka ZÁTEKOVÁ, hovorkyňa Žilinského samosprávneho kraja

Na jubilejnom desiatom ročníku súťaže Klubu fotopublicistov SSN Najkrajšia kniha a propagačný materiál o Slovensku za rok 2016 sa na popredných miestach umiestnili knihy, pod ktoré sa podpísala aj Matica slovenská.

V kategórii Knihy o kraji a regióne zvíťazil už tretíkrát po sebe Žilinský samosprávny kraj. „Na nových dielach spolupracujeme s našimi kultúrnymi organizáciami a veľmi ma teší, že okrem toho, že sa páčia samotným čitateľom, aj odborníci ich každoročne hodnotia ako jedinečné publikácie,“ uviedol podpredseda ŽSK Jozef Štrba.

Najkrajšou knihou o kraji a regióne za rok 2016 sa stala kniha z dielne riaditeľa Oravskej knižnice Petra Hubu Príbeh slovenskej hymny a jej autora, dielo Janka Matúšku. Pomyselnú striebornú medailu udelila porota v rovnakej kategórii publikácii Javorníky, veľká kniha o nemalom pohorí, ktorá je súčasťou cyklu už šiestich diel o kultúrnej histórii kraja vydaných Maticou slovenskou v spolupráci so Žilinskou župou. Klub fotopublicistov rozhodol taktiež o víťazoch v oblasti propagačných materiálov o kraji a regióne, kde ŽSK zastupovalo Kysucké múzeum a jeho Kalendárne zvykoslovie, ktoré získalo tretie miesto. Žilinský vicežupan okrem úspechov zdôraznil aj odkaz knižnej edície Žilinského kraja.

„Edícia začala vznikať v roku 2010 s cieľom sprostredkovať bohatú históriu, remeslá, zvyky, tradície a legendárne osobnosti nášho kraja prostredníctvom knižnej tvorby, ktorá tieto poklady zachová pre ďalšie generácie,“ uviedol s tým, že súčasťou cyklu sú diela Drotárstvo, veľká kniha o slovenskom drotárstve; Juraj Turzo, veľká kniha o uhorskom palatínovi; Gorali, veľká kniha o Goraloch Oravy, Liptova a Kysúc; Juraj Jánošík, veľká kniha o zbojníckom kapitánovi; Kelti, veľká kniha o Keltoch v Žilinskom kraji a Javorníky, veľká kniha o nemalom pohorí. Všetky publikácie sú podľa

jeho slov držiteľmi viacerých ocenení, pričom v súťaži o Najkrajšiu knihu získali v priebehu piatich rokov dve prvé, dve druhé miesta a rovnako i čestné uznanie.

„V spolupráci s Maticou slovenskou budeme pokračovať aj naďalej “ uzavrel J. Štrba.

MATIČNÉ DEPEŠE

Hurban na známke

Pri príležitosti 200. výročia narodenia slovenského národovca, evanjelického kňaza, politika, novinára, literárneho kritika a spisovateľa Jozefa Miloslava Hurbana vydala Slovenská pošta v piatok 17. marca novú poštovú známku. Je súčasťou emisného radu Osobnosti a má nominálnu hodnotu päťdesiat centov. Technikou rotačnej oceľotlače v kombinácii s hĺbkotlačou ju vytlačila pražská Poštovní tiskárna cenin. Motívom je zobrazenie J. M. Hurbana podľa dobovej litografie Eduarda Kaisera z roku 1849. Grafickú transpozíciu a definitívnu známkovú podobu jej dal akademický maliar Rudolf Cigánik z Prievidze.

(se)

Oravské krpčeky

Členovia detských folklórnych súborov sa stretli vo štvrtok 23. marca v Nižnej na súťaži Oravské krpčeky, ktorej organizátorom je Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne. Predstavili sa na nej malí folkloristi z Oravskej Polhory, zo Sihelného, z Rabčíc, Mútneho, Oravskej Lesnej, Lokce, Hladovky, Podbiela, Oravského Bieleho Potoka, Dolného Kubína, zo Žaškova, Zázrivej a z Kraľovian. Víťazi ukážu svoje umenie 30. apríla v Dolnom Kubíne, kde sa stretnú kamarátmi folkloristami z horného Považia, Kysúc, Turca a Liptova. Hlavným cieľom súťaže je podporovať rozvoj detských folklórnych súborov a zvyšovať ich umeleckú úroveň.

(mi)

Oživené melódie

Národné osvetové centrum v Bratislave a Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne pripravujú ďalší ročník celoštátnych tvorivých dielní pre muzikantov. Tento rok sa budú muzikanti vzdelávať a zdokonaľovať v herných štýloch v Habovke od 6. do 11. júna 2017. Tvorivé stretnutia budú tentoraz zamerané na špecifický herný štýl zatatranských goralských oravských oblastí (Suchá Hora, Hladovka), gemersko-malohontskej hudobnej oblasti (Kokava nad Rimavicou) a oblasti horného Liptova (Východná, Važec). Záujemcovia sa môžu prihlásiť do 5. mája 2017 v Oravskom kultúrnom stredisku v Dolnom Kubíne, Bysterecká 1263/55, 026 01 Dolný Kubín alebo mailom na adresu folklor@osvetadk.sk. Všetky pobytové náklady (strava i ubytovanie) hradí organizátor. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

(se)

Zážitky z Tisovca

Matica slovenská a Stredná odborná škola v Tisovci pripravili na 11. apríla tohto roku zážitkové učenie o ľudových remeslách, tradíciách, tancoch a slovenských dejateľoch. Deň ľudových tradícií sa začne od 9. hodiny v priestoroch SOŠ, kam vás všetkých organizátori všetkých srdečne pozývajú.

(se)

Marián TKÁČ
predseda
Matice slovenskej

Nevzďaľujme sa od pravdy

Pravdu hovoriť – to je veru vec riskantná! Sú o tom nielen všelijaké príslovia a porekadlá, a to hádam v každom jazyku a v každom národe, ale už to aj zažívame. Lebo vo svete, kde majú oveľa väčšiu váhu peniaze ako slová a „charakter, ktorý rozhoduje“, zvykneme sa chvieť o každý halier (teda u nás vlastne už desiaty rok o každý „cent“ – ale to nič nemení na podstate a na „charakteroch“) a zľahostajnievame vo vzťahu k princípom, k pravde, k vlastným slovám, a to hneď v momente, keď zistíme, že môžeme prísť o „centy“ či dokonca „centiská“. Iba však „zľahostajnievame“? Nie, my k pravde nezľahostajnievame, my ju rovno pribíjame na kríž!

Dostal som v ostatných dňoch veľa povzbudivých listov ďakujúcich za odvahu i za takú Maticu, akú máme, nalievajúcich odvahu. (Medzi nimi aj – či „len“? – jeden-jediný, v ktorom sa mi ktosi bez mena vyhráža smrťou; prečo toľká nenávisť?)

„Je naozaj smutné, že mnohí z nás, ktorí sme celý život túžili po slobode a bojovali za ňu, musíme teraz s ešte väčším nasadením obhajovať triviálne zásady zdravého rozumu,“ uvažuje jeden z autorov. A korene toho všetkého hľadá vo viacerých rokoch na konci so sedmičkou, v ktorých sa udiali také hrozné veci vo vzťahu k princípom nášho bytia, vedomia a svedomia.

Zase máme rok na konci so sedmičkou, a keď sa zamyslíme nad všetkým tým, čoho sme svedkami, citlivejším dušiam je do plaču. Jednak pre ono zľahostajnievanie k pravde, no aj preto, že sa už nedá veriť oficiálnym informáciám. A tiež, a to nie v poslednom rade, akoby komusi zase prekážal pokoj na Slovensku, ale i naša svojskosť, akoby sme po kúskoch prichádzali a ešte len mali prísť o tak ťažko získavanú suverenitu. Akoby prvý január 1993 nám ktosi nevedel zabudnúť! Áno, modlime sa so žiakmi Metodovými: „Na kráľovstvo naše, Pane, milosťou tvojou zhliadni. A nevydaj, čo je naše, cudzím, a neobráť nás za korisť národom pohanským,“ ale ak bude treba, nemlčme.

A keďže v tomto „sedmičkovom“ roku bude aj matičné valné zhromaždenie, neprepáľme predvolené kampane, zjednoťme sa, bratia a matičiari, aby sme mohli aj „potom“, aj naďalej byť duchovnou mocnosťou slovenského národa, stavať hrádze a udržiavať v chaose dnešného sveta tradície, z ktorých ako z koreňov tento národ vyrástol.

OPRAVA

V v SNN č. 11 z 18. 3. 2017 sme na strane 10 uverejnili článok Štefana Martinkoviča o významných dejateľoch – bratoch Alagovičovcoch, ktorí pochádzali z Malženíc pri Trnave. V článku sa vyskytli chyby, ktoré by sme radi dali na pravú mieru. Už v titulku sme mieme nadhodnotili zástoj biskupa Alexandra Alagoviča, ktorému sme dobroprajne dali funkciu chorvátskeho bána. Lenže on pôsobil istý čas iba v pozícii jeho zástupcu. Aj v poslednom riadku perexu „vystrájal“ tlačiarenský škriatok a namiesto správneho 250. výročia narodenia tohto cirkevného hodnostára sme nesprávne uviedli, že si pripomenieme 150 rokov od jeho narodenia. Nepresnosť sa dostala aj do textu pod obrázok sochárskeho portrétu A. Alagoviča, kde sme napísali, že bustu osadila Matica slovenská, čo sa nezakladá celkom na pravde, lebo tento pomník vznikol najmä zásluhou obce a farnosti a s podporou MS, sponzorov aj individuálnych darcov. Všetkým dotknutým, obci i farnosti v Malženiciach, ako aj autorovi článku sa ospravedlňujeme.

(Redakcia SNN)

Valné zhromaždenie Matice slovenskej bude v novembri

Otvoria bezpečnostnú skriňu so zlatom

Maroš SMOLEC – Foto: MS

Výbor Matice slovenskej na svojom rokovaní 25. 3. 2017 v Banskej Bystrici prijal základné dokumenty k valnému zhromaždeniu Matice slovenskej, ktoré sa bude konať 10. a 11. novembra 2017 v Liptovskom Mikuláši. Ďalej sa matičiari uzniesli na prvej zmene rozpočtu a rozhodli, že je nutné, aby sa bezpečnostná skriňa, v ktorej je uložená kovová časť tzv. Národného pokladu, otvorila do 15. apríla 2017.

Valné zhromaždenie MS je najvyšším orgánom ustanovizne. Delegáti z celého Slovenska, ktorých je vyše päťsto, volia na najbližšie štyri roky svojho predsedu, členov výboru MS, predsedu dozorného výboru MS a jeho členov.

Výbor schválil volebný a rokovací poriadok, podľa ktorého sa budú delegáti zhromaždenia v novembri riadiť. Tieto zásady vychádzajú z volebných a rokovacích poriadkov minulých období. Len sa zvyšuje pre kandidátov počet nominácií, ktoré musia získať, aby sa mohli uchádzať o funkcie. Kandidát na predsedu Matice musí mať minimálne 30 nominácií od jednotlivých miestnych odborov (MO) MS alebo spolu 50 nominácií od miestnych odborov a iných matičných inštitúcií, ako sú napríklad záujmové odbory, Mladá Matica, krajské, oblastné rady alebo pracoviská ústredia ustanovizne. Člen výboru musí získať 10 nominácií od MO MS alebo v súčte 20 nominácií. Predseda DV MS ich musí získať 25 samostatne alebo 40 spolu. Miestne odbory môžu svoje nominácie posielať až do 31. augusta 2017 bez súhlasu nominovaného alebo najneskôr dvadsaťjeden dní pred konaním VZ MS, avšak už s písomným súhlasom nominovaného.

Predseda M. Tláč a správca M. Smolec.

Predseda MS M. Tkáč predložil uznesenie, podľa ktorého má zabezpečiť otvorenie bezpečnostnej skrine, v ktorej je uložená kovová časť tzv. Národného pokladu. Sú tam cenné kovy ako zlato, platina či striebro. Jeho hodnota prevyšuje sumu 124 tisíc eur. Predmety boli zozbierané od vyše tritisícpäťsto darcov. Už vyše troch rokov sa nevie správca kovovej časti, ktorým je Nadácia MS, a Matica dohodnúť, kto je vlastníkom pokladu. Na výbore však aj zo strany Nadácie MS, aj zo strany Matice zazneli názory, aby sa konečne tento spor vyriešil. Správca Nadácie MS a nový člen výboru MS J. Steiner navrhol, že rokovania by mohli viesť k darovaniu kovovej časti pokladu Matici. Výbor prijal, že pred darovaním je nevyhnutné vykonať podrobnú inventarizáciu do 15. apríla – najlepšie za prítomnosti vedúcich predstaviteľov Nadácie MS.

Výbor prijal zmenu rozpočtu, ktorú spôsobili personálne posilnenia niektorých oblastných stredísk Matice po celom Slovensku. Výdavky sa zvýšili asi o dvadsaťtisíc eur, čím sa rozpočet stal deficitným o túto sumu. Výbor však súhlasil, aby sa vyrovnal z rezervy, ktorá je na úrovni 245 tisíc eur.

Fašiangy, Turíce, Veľká noc ide...

Text a foto: Zuzana ZÁHRADNÍKOVÁ

Matičiari v Trstenej už dlhší čas udržiavajú kontakt s členmi Miestnej skupiny Spolku Slovákov v Poľsku. Po opakovaných návštevách v Jablonke – v oravskej obci na poľskej strane pohraničia – ich tamojší krajania pozvali na fašiangové oslavy.

Najprv zavítali do Slovenského domu v dedine Podvlk, kde krajanský spolok vedie G. Prilinská. Na podujatí sa zúčastnil generálny tajomník SSP Ľ. Molitoris s manželkou, predstavitelia obce, jej obyvatelia a pozvaní hostia z Poľska i zo Slovenska. Boli medzi nimi aj aktivisti, čo sa venovali a venujú zachovaniu hmotného aj nehmotného kultúrneho dedičstva našich predkov i vo forme tradičného folklóru – ako trebárs členky speváckej zložky folklórneho súboru Oravan senior pod vedením G. Socháňa, ktoré tu s veľkým úspechom predviedli časť svojho repertoára.

O týždeň členovia MO MS v Trstenej zavítali do obce Krempachy, ktorá sa nachádza na spišskej poľskej strane pohraničia, na tzv. ostatky (fašiangy), kde sa prezentovali miestne i okolité ľudové súbory a jednotlivci aj v slovenskom hovorenom slove, speve, tanci, hraní na ľudové nástroje. Po krátkej návšteve Centra slovenskej kultúry v Novej Bele nasledovalo za úprimných, opakovaných potleskov ocenenie účinkujúcich a tých, čo sa zapojili do pripravených súťažných častí programu. Na oboch podujatiach našich krajanov pozdravil predseda výboru MO MS v Trstenej Ľubomír Lucký a v Krempachoch sa k prívetu pridal recitáciou aj dlhoročný matičiar Augustín Šináľ.

Rozlúčili sme sa s výtvarníčkou a spisovateľkou Petrou ŠTRELINGEROVOU

Syn Vincent aj Pepína z Longitálu osirelí

Text a foto: redakcia Slovenských národných novín

V Bratislave v sobotu 18. marca po ťažkej chorobe vo veku štyridsať rokov zomrela výtvarníčka, ilustrátorka a spisovateľka Petra Štrelingerová (Hilbert), dcéra nášho novinárskeho kolegu a spolupracovníka, spisovateľa Petra Štrelingera a jeho manželky, novinárky Petronely Stenchlákovej, ktorú tiež v rozlete tvorivých síl vytrhla z kruhu literátov zákerná choroba.

Petra ŠTRELINGEROVÁ-HILBERT.

NEKROLÓG

Petra Hilbert vyštudovala bábkarskú scénografiu na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Neskôr absolvovala študijný pobyt na Katedre alternatívního a loutkového divadla pražskej DAMU. Od divadla sa však veľmi rýchlo vrátila k ilustrácii, ktorá ju fascinovala už od detstva. Začala ilustrovaním krátkych glos a fejtónov v kultúrnej rubrike denníka Práca, neskôr kresbami v divadelných novinách Theatro. Po absolutóriu sa začala jej spolupráca so spisovateľom Borisom Droppom, za ktorého knihy Poník z Poník a cvikly na bicykli (Perfekt) a Rak ohnivák a straka bez zobáka (Perfekt) získala prvé ocenenia IBBY v súťaži o najkrajšie knihy Slovenska. Rovnako boli ocenené aj poetické ilustrácie ku knihe švajčiarskej autorky Margity Orimy Zlatý klobúk (Vydavateľstvo Nebojsa). Nasledovala práca na knihách Jana Žáčka Ach, ta zvířata (Ombucman), životopisných románoch Huga Kovala Fragmenty môjho života (Perfekt) a Karola Virsíka Odchádzam s Hyppokratom (Nebojsa), ako aj knihe Braňa Chovana Na krížnych cestách svätého Urbánka. Toto tvorivé obdobie charakterizované väčšinou perovkami zavŕšila v roku 2011 vydaním autorskej knihy Balada o srdci, ktorú napísala aj ilustrovala. Kresbami dotvorila tiež knihy spisovateľky Tamary Šimončíkovej Heribanovej v IKARE Misia Eva v Thajsku a Misia Eva prísne tajné. Tá bola znovu zaradená medzi najkrajšie knihy Slovenska v kategórii detskej literatúry. Ilustrovala a výtvarne dotvorila i viaceré prózy svojho otca, spisovateľa Petra Štrelingera. Jej odchod je o to bolestnejší, že práve dokončovala svoju novú autorskú knihu Pepína z Longitálu. Venovala ju synovi Vincentovi. Je plná čarokrásnych poviedok a neopakovateľných ilustrácií. Petra ju situovala práve do jednej z malebných častí hlavného mesta (Dlhé diely), kde prežila svoje detstvo.

PRIPOMÍNAME SI

2. apríla

– v Beckove sa narodil Dionýz Štúr (1827 – 1933), autor prvých geologických máp Uhorska, Rakúska a Česka, zakladateľ niekoľkých slovenských gymnázií, ktoré aj financoval; 190. výročie

– pred desiatimi rokmi umrel slovenský futbalista bulharského pôvodu MUDr. Božidar Laskov (1922 – 2007)

3. apríla

– stopäť rokov od narodenia koncertného majstra Symfonického orchestra Slovenského rozhlasu violončelistu Gustáva Večerného (1912 – 1977)

– storočnica hudobného skladateľa, dirigenta Opery SND a umeleckého vedúceho ŠĽUK-u Tibora Andrašovana (1917 – 2001)

4. apríla

– štyristopäťdesiatpäť rokov od veľkej porážky uhorskej armády pri Sečanoch v roku 1562, druhej najväčšej po katastrofickej prehre popri Moháči; zo sedemsto vojakov z Banskej Bystrice sa domov vrátilo šesť, z päťsto Kremničanov deviati

– pred dvesto sedemdesiatimi rokmi sa narodil bratislavský lekár a botanik Štefan Lumnitzer (1747 – 1806), prvý v Rakúsko-Uhorsku zaviedol očkovanie proti kiahňam

– storočnica jednej z najslávnejších speváčok slovenskej ľudovej piesne Janky Guzovej (1917 – 1993)

5. apríla

– tristopätnásť rokov, čo do tla vyhorel hrad Muráň (1702)

– pred sto osemdesiatimi rokmi uhorské úrady zakázali akékoľvek spolky na slovenských cirkevných školách pre šírenie národných myšlienok (1837)

– stopäť rokov od narodenia sochára Františka Gibalu (1912 – 1987)

6. apríla

– tridsaťpäť rokov od smrti sólistu opery SND, libretistu a hudobného kritika Štefana Hozu (1906 – 1982)

– sedemdesiatpäť rokov má básnik, literárny vedec a novinár, čestný predseda Spolku slovenských spisovateľov a predseda Redakčnej rady Literárneho týždenníka Jaroslav Rezník

7. apríla

– dvestodeväťdesiat rokov, čo sa narodil Tadeáš Peithner, iniciátor založenia Banskej akadémie v Banskej Štiavnici (1727 – 1792); on predložil návrh Márii Terézii a na jej pokyn vypracoval projekt prvej banskej (neskôr aj lesníckej) vysokej školy na svete

– stopiate výročie narodenia slovenského výsadkára v britskej armáde Jozefa Gabčíka (1912 – 1942), účastníka atentátu na spoluautora koncepcie vykynoženia Židov ríšskeho protektora Čiech a Moravy Heydricha

– v Prahe sa pred štyridsiatimi piatimi rokmi začali majstrovstvá sveta v hokeji; zvíťazili na nich naši hokejisti (1972), víťazný zápas so Sovietskym zväzom sa zmenil na obrovskú demonštráciu proti okupácii

– tridsať rokov od smrti básnika Rudolfa Dilonga (1905 Trstená – 1987 Pittsburgh)

– humorista Rasťo Piško má päťdesiatpäť rokov

(jč)

R - 2017016

elkomin

Kam so starým elektrospotrebičom?
Viac na www.elkomin.eu

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Peter ŠTRELINGER. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.